

Orpana 1/2008

**Tampereen seudun
sukututkimusseura**

Julkaisupäivä 4.1.2008

Toimitus Johanna Kurela
Taitto Tmi Lehtiapu
Painatus Esaprint, Tampere

ISSN 0359-128X

Seuraava Orpana ilmestyy 1.9.2008.
Siihen tarkoitettujen artikkeleiden on
oltava perillä viimeistään **15.7.2008**.

Seuran osoite

Tampereen seudun sukututkimusseura ry
Kuoppamäentie 34 B 18, 33800 Tampere

Seuran tilinumero

Nordea Tampere 114630-7209098

Seuran www-osoite

www.tamsuku.fi

Seuran sähköpostiosoite

seura@tamsuku.fi
Hallitusten jäsenten ja toimihenkilöiden
sähköpostiosoitteet ovat muotoa
etunimi.sukunimi@tamsuku.fi

HALLITUS JA TOIMIHENKILÖT

Tiedot voimassa kevään 2008 vuosikokoukseen asti. Hallituksen jäsenet merkitty tähdellä.

Puheenjohtaja

Raine Raitio *
puh. 050 553 6863

Sihteeri

Hilja Toivio
Kuoppamäentie 34 B 18
33800 Tampere
puh. 050 593 1832

Jäsenasiat, osoitteenmuutokset, uudet jäsenet

Riitta Kuukka
Arkkitehdinkatu 26 A 15
33720 Tampere
puh. 0400 622 465

Varapuheenjohtaja, ohjelma-asiat

Tiina Miettinen *
Nahkatehtaankatu 7 B 41
33270 Tampere
puh. (03) 344 4599

Rahastonhoitaja

Marja Laine *
Sillansalmentie 17 A
36240 Kangasala
puh. 040 552 7267

Retket

Jukka Sirén *
Hirvenojantie 12
36200 Kangasala
puh. 050 337 7860

Webmaster

Heikki Nurmi *
Koiramäenkatu 19
33580 Tampere
puh. (03) 364 7487

Julkaisujen toimitus

Johanna Kurela *
Sorsapuisto 1 A 10
33500 Tampere
puh. (03) 261 2292

Julkaisujen myynti ja tilaukset

Irma Vainio
Sammonkatu 13 C 66
33540 Tampere
puh. 050 561 8266

Kirjastonhoitaja

Hanna Turppa
Mustanlahdenkatu 20 C 163
33210 Tampere
puh. (03) 222 9881

Puheenjohtajan palsta

Jo on maailma mallillaan

Huomiotani on kiinnittänyt jo jonkin aikaa hautausmaakarttojen ja hautamuistomerkkien kuvaamisen ympärillä sukututkijoiden piirissä käyty keskustelu. Hankkeet näyttävät saavan vastustusta erityisesti tietosuojavaltuutetun taholta. Tietosuojavaltuutettu on pyytänyt Suomen Sukututkimusseuraa poistamaan hautamuistomerkkikuvat internetistä yksityisyyden suojaan vedoten. Asia voidaan nähdä monella eri tavalla. Muualla päin maailmassa tällaisia hankkeita jopa tuetaan.

Kaikki eivät tule ehkä ajatelleeksi, että hautausmaat ovat julkisia paikkoja, joihin asetetut muistomerkit on tarkoitettu kaikkien halukkaiden nähtäviksi. Poikkeuksen tekevät vain jotkut yksittäistapaukset, kuten esimerkiksi kotipihoissa sijaitsevat haudat. On hyvin harvinaista, että joku henkilö ei halua itselleen minkäänlaista muistomerkkiä. Joitain henkilöitä ei edes kiinnosta koko asia. On samantekevää, millainen kivi tai jokin muu muistomerkki heidän haudallaan tulevaisuudessa on pystytetty.

Kaikki hautamuistomerkkiin laitetut tiedot on tarkoitettu julkisiksi, olivatpa ne mitä tahansa. Parhaimmillaan ne kertovat vainajan syntymä- ja kuolintietojen lisäksi myös hänen ammattinsa, perhesuhteensa ja uskontonsa. Hautamuistomerkistä voimme joskus päätellä myös hänen varallisuutensa ja/tai yhteiskunnallisen asemansa sekä aikakauden muoti-ilmiot. Mahtipontinen hautakivi kertoo yleensä suuresta varallisuudesta ja korkeasta asemasta. Pieni ja vaatimaton taas voi kertoa muun muassa vainajan tai omaisten arvoista, vaatimattomasta persoonasta tai varattomuudesta.

”Tietääkseni kaikki lait säädetään eläviä henkilöitä varten.”

Tuntuu kummalliselta, että eläville tarkoitettuja lakeja (kuten esimerkiksi henkilötietolakia) yritetään väkisin soveltaa vainajiin. Muista laeista todettakoon, että jopa hautarauhaa koskevat säädökset on tarkoitettu eläville, jotta he tietäisivät miten vainajia tulee kohdella. Vainajia nämä säädökset eivät koske, sillä emme ole nähneet kuolleiden häiriköivän hautausmailla.

Jokainen suomalainen tietää, että kuollessaan hänelle pystytetään hautausmaalle yleensä vähintään muistolaatta, joka tulee julkisesti kaikkien halukkaiden nähtäväksi. Mikäli henkilö ei halua itseään muistettavan tai ei halua mitään muistomerkkiä kuolemansa jälkeen, hän voi sen eläessään kieltää. Tietojen julkisuuteen lienee turha enää puuttua yksilön kuoleman jälkeen.

Kieltämällä hautamuistomerkkien kuvaaminen ja sitä kautta niiden sisältämän informaation säilyminen kielletään tavallaan myös vainajan olemassaolo. On myös muistettava, että valokuvaaminen on Suomessa sallittua yleisellä paikalla, eikä siihen tarvitse pyytää keneltäkään lupaa.

Raine Raitio

Kuva Johanna Kurela

Kansikuvassa nuoria naisia lähdössä ”vappupromenaadille” 1920-luvulla. Oikealla Auli Perälä, muut ovat mahdollisesti Tampereen talouskoulun oppilaita tai Kangasalan Havisevan kylän tyttöjä. – Kuva Seija Pessin albumista.

Kuva Johanna Kurela

Karjalatalon juhlasali oli avajaisissa ääriään myöten täynnä yleisöä.

Helsingissä seuraa edustamassa

Tamperelaisilla sukututkijoilla on joka vuosi edustuksensa useissa sukututkimustapahtumissa, joista tärkeimpiä on Suomen Sukututkimusseuran (SSS) järjestämät valtakunnalliset sukututkimuspäivät. Tänä vuonna tämä valtakunnallinen tilaisuus järjestettiin Helsingissä Karjalatalolla osana suurta valtakunnallista sukututkimustapahtumaa. Sukututkimustapahtuman järjestäjiä olivat Suomen Sukututkimusseuran lisäksi Sukuseurojen Keskusliitto ja Karjalan Liitto.

Tätä tapahtumaa vietettiin lokakuun lopulla, viikonvaihteessa 20.–21.10.2007 Helsingin Käpylän kaupunginosassa Karjalatalolla. Mukana oli kymmeniä suku- ja sukututkimusseuroja, yhdistyksiä, yrityksiä ja laitoksia esittelemässä toimintaansa ja myymässä

tuotteitaan. Koko Karjalatalo pullisteli väkeä niin lauantaina kuin sunnuntainakin, vaikka nähtävää oli neljässä kerroksessa. Tampereen seudun sukututkimusseuran pöytä oli katusosassa edullisella paikalla, missä juhlasalista tuleva yleisö näki sen ensimmäisenä. Pöydän ääressä vilisikin väkeä lähes taukoamatta julkaisuja selailemassa ja maistelemassa tarjolla olleita makeisia.

Seurastamme tilaisuuteen osallistui ”virran” puolesta hallituksen jäseniä sekä lisäksi useita toimihenkilöitä. Pöydän takana tuotteitamme olivat myymässä, kysymyksiin vastaamassa ja informaatiota jakamassa Marja Laine, Marjatta Rintala, Raine Raitio, Hilja Toivio, Riitta Kuukka, Irma Vainio, Jukka Sirén, Tiina Miettinen ja Johanna Kurela. Joukko sai vastata – kuten aina sukututkimustapahtumissa – monenlaisiin kysymyksiin, jotka heilahtelivat asteikolla helposta (”mistä löytäisin tietoa X:n tehtaasta?”) vaativaan (”kuka Tampereella tutkii X:n paikkakuntaa?”) ja jopa mahdollittomaan (”onko tamperelaisen isoisäni sukua tutkittu?”).

Ja tälläkin kertaa paikalle pelmahti joku,

Tamperelaisten pöytä oli edullisella paikalla juuri Karjalatalon juhlasalin oven edessä. Marjatta Rintala ja Marja Laine nauttivat lyhyestä hiljaisesta hetkestä.

Kuva Johanna Kurela

joka vilkaisi hätäisesti pöydällä esiteltävänä olleita Orpana-lehtiä ja totesi sitten, ettei hänellä ole karjalaisia sukujuuria. Hän ei ollut ensimmäinen, joka luulee seuraamme karjalaisen Orpana-suvun sukuseuraksi. – Mainittakoon nyt jälleen kerran omalle jäsenistöllemme, että tämän lehden nimi perustuu suomen länsimurteille yleiseen 'serkkua' tai laajemmin 'sukulaista' tarkoittavaan sanaan *orpana*.

Seuran tuotteiden myyntimenestyksekäsi osoittautui Tiina Miettisen piirtämä sukukortti. Kortteja jouduttiin tuomaan Tampereelta sunnuntaiksi lisää ja koko varasto myy-

tiin loppuun. Näitä suosittuja sukukortteja on jälleen saatavilla Sampolan sukututkimuspäivillä.

Sukutapahtuman yhteydessä pidettiin muun muassa sukututkimusseurojen johtohenkilöiden kokous. Tässä kokouksessa meidän seuraamme edusti puheenjohtajamme Raine Raitio. Paikalla oli myös Tiina Miettinen hänen toisessa sukututkimusalan roolissaan Suomen Sukututkimusseuran Genos-lehden päätoimittajana.

Johanna Kurela

Seuran www-osoite on muuttunut

Tampereen seudun sukututkimusseuran internetsivujen osoite on muuttunut vuoden 2008 alussa. Muistakaa vaihtaa uusi osoite tietokoneenne selaimen Suosikit-kansioon!

www.tamsuku.fi

Verkkotunnuksen muutoksen yhteydessä myös seuran omat sähköpostiosoitteet ovat muuttuneet. Kaikilla hallituksen jäsenillä ja tärkeimmillä toimihenkilöillä on nyt uusi sähköpostiosoite. Nimet ovat tyyppiä etunimi.sukunimi@tamsuku.fi.

SUKUTUTKIMUSPÄIVÄ

Sampolassa
12. tammikuuta 2008

*Tampereen seudun
sukututkimusseuran perinteistä
sukututkimuspäivää vietetään
lauantaina 12. tammikuuta 2008
Sampolassa
(Sammonkatu 2, Tampere).*

Tapahtuman aikana on myynnissä ja esiteltävänä paitsi Tampereen seudun sukututkimusseuran julkaisuja myös lukuisten muiden näytteilleasettajien tuotteita. Voit myös osallistua Sukuseurojen Keskusliiton järjestämään kilpailuun parhaimmasta sukulehden kansikuvasta.

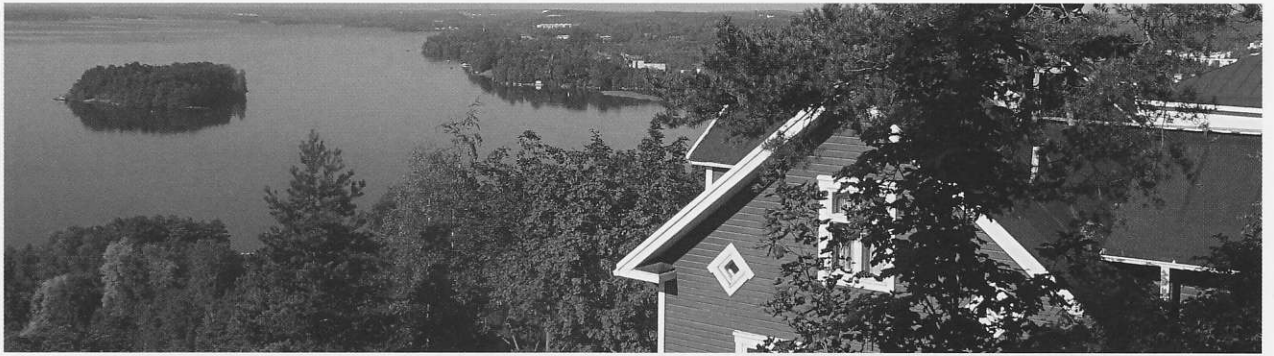

OHJELMA

Klo 10.00	Näyttelyt avataan.
Klo 11.00	Tilaisuuden avaus juhlasalissa.
Klo 11.15	FM Heikki Vuorimies:
Esi-isäni vuosien 1808–1809 sodassa.
Hajanaisia ajatuksia ja arkistosurffailua sodan tiimoilta.
Klo 12.15	Lounastauko.
Klo 13.30	FT Jari Niemelä:
Ruotujakolaitoksesta.
Klo 14.30	FM Alex Snellman:
Aatelissäätöyn 1800-luvun Suomessa.
Klo 15.30	Loppusanat.
Klo 16.00	Näyttelyt suljetaan.

Tilaisuus on kaikille kiinnostuneille avoin ja pääsymaksuton.

*Sydämellisesti
TERVETULOA
mukaan!*

Tulossa kesällä retki Pispalaan

Orpanassa 2/2007 mainostettu bussi- ja kävelyretki Pispalaan jouduttiin perumaan, koska tieto retkestä ei ehtinyt riittävän ajoissa jäsenistölle. Retki siirrettiin ensi kesäksi, jolloin säätilakin on toivottavasti mukavampi kuin syksyllä.

Bussi- ja kävelyretki Pispalaan järjestetään **torstaina 12.6.2008**. Hinta 30 €. Aikataulu ja hinta vahvistetaan kevään aikana jäseniloissa ja seuran internetsivuilla.

Sitovat ilmoittautumiset sihteeri Hilja Toiviolle, p. 050 593 1832 tai hilja.toivio@tam-suku.fi. Kerro ilmoittautuessasi osoitteesi, puhelinnumerosi ja mahdollinen sähköposti-osoitteesi.

Lähtö Keskustorilta Vanhan kirkon edestä klo 8.30 Länsilinjoiden bussilla; paluu Keskustorille noin klo 15. Hintaan sisältyy aamukahvi ja lounas. Retken oppaina ovat syntyperäiset pispalalaiset.

Matkareitti

Lauri Viidan muistomerkki, Harjutie, Pispalan koulu, vesitornin mäki. Varalassa tutustum-

me Liljeroosien huvilaan eli nykyiseen Naisvoimistelijoiden museoon sekä urheiluopistoon. Aamukahvit juodaan Varalan kahviossa.

Bussilla kierrämme Ansiokallion eli Ylä-Tahmelan kautta Tahmelan muinaiselle uhrilähteelle. Kävelemme "Vuorenmaan valtakunnan" sivuitse Harmaan tukkitien vanhalle väylälle ja nousemme tutustumaan Lauri Viidan lapsuudenkotiin, joka on museo. Alitamme Pispalan valtatie ja tutustumme haulitehtaaseen, Erämiehenkatuun ja Pispalan kirkkoon. Syömme lounaan ravintola Amandassa.

Tutustumme Punaisen tukkitien väylään sekä Pölkkytalon metsään. Käymme vielä katsomassa Pispalan edellisen kirkon muistokiveä ja tukkitunneleita. Tunnelien vierestä Pispalan talon kohdalta kävelemme Rimmintietä takaisin ravintola Amandan tienoilta, mistä on bussikuljetus takaisin Keskustorille.

Tervetuloa mukaan!

Reipasta talkooapua kaivataan

Sukututkimuspäivän järjestelyissä Sampilassa 12.1.2008 tarvitaan muutamia reippaita avustajia aamulla klo 8.30 alkaen ja iltapäivällä klo 16 jälkeen. Tehtävä on yksinkertainen – pöytien ja sermien kantamista varastosta aulaan – eikä se kestä kauan. Toivomme erityisesti miesten apua, sillä jäsenistömme naiset ovat jo osoittaneet aktiivisuuttaan tarjoutumalla muihin talkootehtäviin sukututkimuspäivää järjestettäessä.

Rippikirjoja internetissä

Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen hanke etenee

Sukututkimuksen harrastaminen käy koko ajan helpommaksi. Syntyneiden, vihittyjen, kuolleiden ja muuttaneiden tietoja viedään jatkuvasti Suomen Sukututkimusseuran ylläpitämään HisKi-tietokantaan, ja Kansallisarkiston internet-sivuilla voi tutkiskella Suomen Asutuksen Yleisluettelo (SAY). Yksin niiden avulla ei kuitenkaan voi tehdä luotettavaa sukututkimusta, vaan siihen tarvitaan edelleen myös rippikirjoja. Vähitellen myös rippikirjat ovat tulossa internetiin, kun Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen suurprojekti etenee.

Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen (SSHY) tarkoituksena on edistää sukututkimusta jäsentensä keskuudessa. SSHY kuvaa sukuhistoriallista aineistoa ja siirtää sitä internetiin digiarkistoon osittain kenen tahansa ulottuville, osin ainoastaan jäsenilleen. Yhdistys järjestää myös esitelmä- ja koulutustilaisuuksia jäsenilleen ja julkaisee jäsenlehteä.

SSHY:n toimintaa voi edistää paitsi liittymällä sen jäseneksi ja lahjoittamalla sille rahaa muun muassa skannerihankintoja varten myös osallistumalla itse sen toimintaan, sil-

lä kuvaaminen tapahtuu vapaaehtoisvoimin. Yhdistys kaipaa jatkuvasti riveihinsä lisää digikuvaaajia, kuvankäsittelijöitä, ohjelmoijia, paikkakuntahakemistojen laatijoita sekä muita yhdistysihmisiä.

Pirkanmaaltakin rippikirjoja

Suomen Sukuhistoriallisen Yhdistyksen suuri hanke on vasta alkuvaiheissaan mutta sen saavutuksista voi moni sukututkija nauttia jo nyt. Tampereen ja sen lähiseudun paikkakunnista SSHY:n internetsivuilla on jo muun muassa Harjun, Hämeenkyrön, Ikaalisten, Kuhmalahden, Lempäälän, Messukylän, Pirkkalan, Tottijärven ja Tyrvään kirkonkirjoja. Nämä rippikirjat ovat vapaasti käytettävissä yhdistyksen sivuilla.

Sukututkimuksen harrastaminen helpottuu suuresti, kun tärkeimmät aineistot tulevat kaikkien ulottuville. Internetissä aineistot ovat käytettävissä yötä päivää, ja kukin voi kotona oman tietokoneensa ääressä syventyä kaikessa rauhassa sukututkimukseen aina halutessaan.

Johanna Kurela

Suomen Sukuhistoriallinen Yhdistys ry.

► <http://www.digiarkisto.org/sshy/>

KOLME ON KOVAA NETISSÄ

HISTORIAKIRJAT

► <http://hiski.genealogia.fi/hiski?fi>

RIPPIKIRJAT

► <http://www.digiarkisto.org/sshy/>

SAY

► <http://digi.narc.fi/digi/search.ka>
(hakusanaksi: Suomen Asutuksen Yleisluettelo)

Tampereelta *porvariksi Keski-Suomeen*

Jyväskylän maakunta-arkistossa säilytetään vanhaa Jyväskylän raastuvanoikeuden arkistoa. Arkisto koostuu kolmesta arkistokokonaisuudesta: raastuvanoikeudesta, maistraatista sekä järjestysoikeudesta. Jyväskylän järjestysoikeus perustettiin vuonna 1837 eli samaan aikaan kuin perustettiin Jyväskylän kaupunki. Järjestysoikeuden arkisto sisältää siis vanhimman osan kaupungin hallinnollista asiakirjoista.

Kaiken muun kiinnostavan ohella järjestysoikeuden arkisto sisältää vanhoja porvarisoikeuksien hakemusasiakirjoja vuosilta 1843–1861. Asiakirjojen teksteissä vilahtelee usein sana "Tammerfors". Moni Jyväskylään päätnyt porvari ja käsityöläinen oli joko kotoisin Tampereelta tai oli työskennellyt jossain vaiheessa uraansa Tampereella. Hakemusasiakirjojen joukosta poimin kaksi porvaria, jotka asettuivat vakituisesti asumaan Jyväskylään ja joista molemmista tuli kaupunginvanhimpia.

Mustapartainen vaskiseppä

Vaskiseppä **Carl Erik Sjöblom** oli syntynyt vuonna 1816 Saltvikissa Ahvenanmaalla. Hänen tiensä oli kulkeutunut ensin Turkuun. Turun ajoista kertoo hakemusasiakirjoissa oleva alkuperäinen todistus vuodelta 1839, jossa hänet nimitetään kisälliksi vaskiseppän (*kopparslagare*) ammattiin. Asiakirja on varustettu Turun vaskiseppien killan sinetillä.

Turussa toimimisensa jälkeen Sjöblomin tie on vienyt Tampereelle, koska hakemusasiakirjoista löytyy kaksi Tampereella annettua todistusta. Helmikuussa 1845 annetun todistuksen mukaan Sjöblom on kisällinä työskennellyt 18 viikkoa leski A. Borgströmin luona Tampereella ja osoittanut kunniallista ja säädyllistä käytöstä. Toinen todistus on touko-kuulta 1845, ja sen mukaan Sjöblom on ollut tamperelaisen vaskiseppämestarin opis-
sa nelisen kuukautta ja käyttäytynyt sielläkin kunniallisesti ja säädyllisesti. Varsinainen hakemusasiakirja, jonka Sjöblom on itse allekirjoittanut, on heinäkuulta 1845, ja siinä Sjöblom anoo porvarisoikeuden saamista Jyväskylän kaupunkiin ja pääsyä vaskiseppäksi.

Jyväskylän maakunta-arkistossa säilytettävistä Jyväskylän kaupungin rippikirjoista selviää, että Sjöblom oli mennyt naimisiin heinäkuussa 1845, ja hänen puolisonsa oli tam-

perelaissyntyinen Maria Kristina Rosenberg. Rippikirjaan on myös tarkasti merkitty sel-
lainenkin huomio, että vaimo Maria Kristi-
nan oikean käden keskisormi on katkennut
(*afbrutit*).

Vaskiseppä Sjöblomista löytyy kiinnosta-
va kuvaus Jyväskylän maakunta-arkistossa
säilytettävästä Fredrik Thure Wessmanin ar-
kistosta. Tämä yksityisarkisto sisältää muun
muassa Wessmanin laatimia kuvauksia (kä-
sikirjoituksia) kotikyläläisistä eli Jyväskylässä
asuneista henkilöistä 1800-luvulta 1900-lu-
vun alkupuolelle. Wessman oli jyväskyläläi-
sen kultasepän poika ja tunsu hyvin kaupun-
gin käsityöläiset.

"Kupariseppä Gustaa Sjöblomia" Wess-
man kuvailee seuraavasti: "Sjöblom oli pieni-
kasvuinen mies, mustalla täysiparralla ja kun
hän työpajassaan melkein alituisen hääräsi
noen seassa, olivat kasvonsa kuin mustalai-
sen, josta vain punaiset huulet ja kaksi kir-
kasta, nauravaa silmää näkyi. Hän puhui suo-
mea hyvin murteellisesti, usein ihan nauret-
tavasti ja puhui usein kun vain puhetoverin
tapasi."

Sjöblomin tamperelaista vaimoa Wessman
kuva: "Waimonsa oli suuri, komea ihminen,
supi suomalainen ja muutoin luonteeltaan
sellainen, joka tietää ja taitaa talonmenos-
ta ja komennosta huolen pitää silloinkin kun
miehensä sattui tuttaviansa kanssa lystinpi-
to-tuulelle, joka mammaa peläten ei milloin-
kaan niin pitkälle mennyt kuin Lönnrothin
Antin lystinpito." Lönnroth oli kaupungin toi-
nen vaskiseppä, joka joutui alkoholinkäytön
vuoksi muutamaan otteeseen tekemisiin lain
kanssa. Lisäksi Wessman kuvaa pariskunnan
tyttäriä niin kauniiksi, että "niistäkös nuoret
miehet läheltä ja kaukaa kiistelivät kun nämä
olivat naimaikään ennättäneet".

Käsityöläiset joutuivat tuohon aikaan jät-
tämään joka vuosi manufaktuurijohtokun-
nalle kertomuksen toiminnastaan. Vaskiseppä
Sjöblomin kertomuksia on säilynyt Kan-
sallisarkistossa säilytettävässä Manufaktuuri-
johtokunnan arkistossa. Esimerkiksi vuonna
1858 Sjöblomin tuotannossa oli leivinuotte-
ja, sokeriastioita, kahvipannuja ja riivinrau-
toja.

Sjöblom kuoli vuonna 1863, ja maakunta-
arkistossa säilytettävän perukirjan mukaan
Sjöblom omisti kuollessaan tontin nro 24 Jy-

Hos nder tekenad har Kopparflagare Gefallen
 Carl Erik Sjöblom arbete från den 14 februari
 till den 26 Maji och under samma tid utför jag
 ärdigt och anständigt mig till nöjen och nu öns
 kan på sin egen ledig från med arbete öfver
 som kan inför vidare för försäkring lyha inför
 jag det samma och till detta luffa Resorindas
 Tammerfors, den 26 Maji 1845.

L. Ålander
 Kopparflagare Mattare

Kuva Kaisla Savola

Tamperelaisen vaskiseppämestari Ålanderin todistus kisällistään Carl Erik Sjöblomista toukokuussa 1845.

Kuva Kaisla Savola

Carl Erik Sjöblomin kisällinlupakirja vuodelta 1839.

Asiakirjanäyttely Jyväskylässä

Jyväskylän porvareihin ja käsityöläisiin liittyviä asiakirjoja on mahdollisuus nähdä Jyväskylän maakunta-arkiston näyttelyssä, joka avataan 28.11.2007. Näyttely on esillä vuoden verran, ja sen teemana on eri aikoina eläneiden yksittäisten ihmisten nostaminen esiin arkistojen kätöistä.

väskylän kaupungin 6. korttelissa, ja sen lisäksi muun muassa 26 kirjaa, kolme lehmää, yhden hevosen – ja sateenvarjon (*Paraply*). Velkaa Sjöblom oli muiden muassa tamperelaiselle vaskiseppä Petter Sjöblomille. Fredrik Thure Wessmanin isä oli laatimassa Sjöblomin perunkirjoitusta vuonna 1863, ja tuolloin leski oli tulistunut ja ”oli vähältä etteivät selkäsaunaa saaneet” perunkirjoitusta tekevät miehet, jotka tahtoivat arvioida myös lesken sormissa olevat sormukset.

Hattumaakari halusi lasimestariksi

Hatuntekijä (hattumaakari) **Johan Fredrik Ahlbom** oli syntynyt Kangasalla vuonna 1813. Hän oli tullut Tampereelta Jyväskylään vuonna 1838 ja saanut tuolloin porvarisoikeudet Jyväskylän vastaperustetussa kaupungissa. Ahlbomin ensimmäinen puoliso Eva Lisa Johansdotter kuoli vuonna 1852, ja samana vuonna Ahlbom vihittiin Lovisa Hillebrandtin kanssa. Ahlbo toimi kaupunginvanhimpana vuosina 1842–1858.

Kaikki käsityöläiset eivät olleet hyvin toimeen tulevia, ja monet etsivät lisäansioita muualta. Jyväskylän ala-alkeiskoulu toimi ensimmäiset kymmenen vuotta vuokratiloissa hattumaakari Ahlbomin omistamassa talos-

sa, ja Ahlbom sai vuokratuloista lisäansioita.

Jyväskylän järjestys oikeuden arkistossa on säilynyt Ahlbomin hakemusasiakirja, joka ei koske hatuntekijäksi pääsyä, vaan siinä Ahlbom anoo pääsyä lasimestarin ammattiin. Hän vakuuttaa olevansa harjaantunut ja taitava myös tässä käsityöammattissa, vaikka onkin toiminut hatuntekijänä. Kyse oli todennäköisesti tässäkin lisäansioden saamisesta. Ilmeisesti Ahlbomin toive ei toteutunut, koska rippikirjoissa hänen tittelikseen on merkitty ”*hattmakare*” aina hänen kuolemaansa asti vuonna 1858.

Kaisla Savola
Jyväskylän maakunta-arkisto

Lähteet

Jyväskylän järjestys oikeuden arkisto.
Säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa.
Jyväskylän raastuvanoikeuden arkisto.
Säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa.
Jyväskylän kaupunkiseurakunnan arkisto.
Säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa.
Viitasaaren tuomiokunnan Laukaan kärjäkunnan arkisto. Säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa.
Fredrik Thure Wessmanin arkisto.
Säilytetään Jyväskylän maakunta-arkistossa.
Päiviö Tommila: Jyväskylän kaupungin historia I (1837–1965). Jyväskylä 1972.
O. J. Brummer, Jyväskylän kaupungin historia vv. 1837–1912. Jyväskylä 1916.

HisKi-tietoja porvareista

Carl Eric Sjöblom

Syntyi Ahvenanmaalla 1.2.1816 Saltvikin Tängsödan kylässä torppari Eric Sjöblomin ja hänen vaimonsa Lisa (Elisabet) Ericssonin suurperheeseen. Carl Ericillä oli kaksossisar Eva Maria.

Carl Eric Sjöblom vihittiin Tampereella 8.7.1845 työmiehen tyttären Maria Christina Rosenbergin (synt. 23.7.1824 Tampereella) kanssa. Pariskunta sai seitsemän lasta, joista yksi syntyi kuolleena. Lapset: Carl Fredrik, Johanna Eufrosyne, Amanda Maria, Karl Johan, Rosa ja Hilma Olivia. Carl Eric Sjöblom kuoli 47-vuotiaana pistokseen (styng) Jyväskylässä 9.4.1863. Isänsä ammattia jatkoi Karl Johan Sjöblom.

Johan Fredrik Ahlbom

Syntyi Kangasalla 7.9.1813 hattumaakari Carl Ahlbomin ja hänen vaimonsa Eva Helena Fellmanin perheeseen. Johan Fredrik Ahlbom vihittiin Jyväskylässä 22.5.1840 avioliittoon neito (jungfru) Eva Johansdotterin (synt. 1812) kanssa. Avioliitosta syntyi neljä lasta: Edla Mathilda, Ida Maria, Johan August, Robert. Eva Johansdotterin kuoltua 2.5.1852 keuhkotautiin (lungsot) Ahlbom vihittiin toiseen avioliittoon 22.11.1852 Jyväskylässä värjärintytär Lovisa Hillebrandtin (synt. 7.1.1820) kanssa. Tästä avioliitosta syntyi yksi eloon jäänyt tytär (Eva Adolfina) ja ainakin kolme kuolleena syntyneitä lasta. Johan Fredrik Ahlbom kuoli 44-vuotiaana ankaraan kuumetautiin (hetsig feber) Jyväskylän kaupungissa 12.6.1858.

Lähteet

Jyväskylän kaupunkiseurakunnan rippikirjat.
Suomen Sukututkimusseuran HisKi-tietokanta osoitteessa <http://hiski.genealogia.fi/historia/>.

Virtain Ilomäen ensimmäisen emännän syntyperä

Virtain pitäjän Virtainkylässä sijaitsevan Ilomäen uudistalon ensimmäinen emäntä oli nimeltään Maria Juhontytär. Matti J. Kankaanpään talonhaltijaluettelossa Marian syntymävuodeksi on ilmoitettu 1768 ja isäksi sotamies Åkerman Ähtärin Ranta-Suihkosta.¹ Koska tämä tieto Marian syntyperästä ja syntymäajasta on lähtöisin minulta, katson suoranaiseksi velvollisuudekseni esittää perusteluni tällaiselle tulkinnalle. On nimittäin esitetty epäilyjä ratkaisuni suhteen, joka – myönnettäköön – ensi katsannolla saattaa vaikuttaa epäuskottavalta. Marian solmittua avioliiton Ylä-Herrasen pojan Erkki Juhonpojan kanssa pariskunta oli aluksi kirjoilla miehen kotitalossa, mutta vuosisadan vaihteesta lähtien heidät tavataan tuolloin perustetun Ilomäen uudistalon haltijoina.

Marian syntyperä ei ratkea rutiinikonstein. Vaikeudet johtuvat ennen kaikkea siitä, että Virtain rippikirjat eivät ole säilyneet ajanjaksolta 1788–1797, johon Marian avioituminen sattuu. Tuossa välissä ilmiselvästi myös rippikirjaan merkitty Marian syntymäaika muuttuu. Rippikirjasta 1798–1803 alkaen Marian syntymäajaksi on poikkeuksetta merkitty 19.2.1765. Aina-kaan lähipitäjien tutkituista aiemmista rippikirjoista ja säilyneistä syntyneiden luetteloista tällaista ei kuitenkaan löydy. Marian syntymäpitäjää ei ole sanottu Virtain 1800-luvun rippikirjoissa.² Ongelmaa ei yhtään helpota se, että henkilön nimi on perin yleinen.

Ylä-Herrasen poika Erkki Juhonpoika vihittiin Virroilla piika Maria Juhontyttären kanssa 29.5.1792.³ Morsiamen asuinpaikkaa ei vihittyjen luettelossa ole eritelty, kuten ei useimpien muidenkaan tuohon aikaan. Ehkä hän on se ”Maja p.”, joka Suomen asutuksen yleisluettelossa näkyy Ylä-Herrasessa 1791. Teoreettisesti on mahdollista, ettei nyt vihitty Maria olekaan se, josta sittemmin tuli Ilomäen emäntä. Se edellyttäisi kuitenkin, että Erkillä oli kaksi avioliittoa – mikään ei viittaa sellaiseen – ja kaksi samannimistä vaimoa! Siitä syystä pyrin karsimaan ehdokkaita seuraamalla heidän jälkiään vähintään mainittuun vihkimispäivään asti mutta mieluiten ehtoolliskäynti-ajankohtaan 3.3.1799, josta eteenpäin Ilomäen tuleva emäntä on jatkuvasti seurattavissa.

Seula rippikirjoista

Maria Juhontyttären erottelemiseksi massasta on rakennettavissa aika tehokas seula niistä lähipitäjien rippikirjoista, joihin vuodet 1785–1787 (Ähtäri ja Pihlajavesi vasta 1788) sisältyvät. Tuon ajan Keuruun rippikirjat ovat valitettavasti kadonneet, mutta onnek-

si Virtain vastaiselta kulmakunnalta Pihlajavedeltä on saatavilla omat kirjansa vuodesta 1788 alkaen.⁴ Puuttuvaa Alavuden rippikirjaa korvaa jossakin määrin 1700-luvulta säilynyt lastenkirja. Kirjasta puuttuu si-
vuja, mutta ilmeisesti kaikki 1770-luvun jälkimmäisellä puoliskolla ja seuraavalla vuosikymmenellä Alavudella eläneet alle rippi-ikäiset siitä löytyvät.

Tähän seulaan – Virrat, Ruovesi, Kuru, Ähtäri, Pihlajavesi, Alavus (mukaan luettuna Töysä), Ilmajoki (ml. Peräseinäjoki ja Seinäjoki), Ikaalinen (ml. Karvia, Parkano, Kihniö ja Jämijärvi), Jalasjärvi, Kauhajoki ja Kuorevesi – ei tartu ainuttakaan Maria Juhontytärtä (Johansd:r), jonka ilmoitettu syntymäaika olisi 19.2.1765. Sen sijaan muulla päivämäärällä tuona vuonna syntyneitä sekä niitä, joiden syntymäajasta on ilmoitettu vain vuosi, löytynee 16 eri henkilöä.

Sekä Virroilta että Ruovedeltä tällaisia löytyy kolme, mutta heitä on helppo jäljittää 1800-luvun puolelle. Alavuden yksi tapaus, sotamies Juho Rönnin 19.4.1765 syntynyt Maria-tytär, vihittiin Virroilla juhannuksena 1793 ja on sama kuin yksi virtolaisista, vanhempineen Leppälässä ja myöhemmin Antilassa esiintyvä.⁵ Myös kaksi kuorevetistä on seurattavissa riittävän kauas, jotta heidätkin voidaan pois sulkea. Kauhajoella taas yksi syntymävuodeltaan epävarma eksyy omille teilleen Yli-Pantissa mahdollisesti jo 1790-luvun alussa, mutta koska hän oli ehtinyt siihen mennessä avioon, voitaneen hänetkin unohtaa.

Ilmajoen ainokaisen, Peltoniemen kylään (linnuntietä noin 80 kilometriä Virroilta) kirjatun, syntymäajasta tunnetaan vain vuosi 1765. Hänen katoamisensa piikana vuoden 1790 tienoilla tekee hänestä periaatteessa mahdollisen ehdokkaan Ilomäen tulevaksi emännäksi. Loput kuusi syntymävuodeltaan sopivaa löytyvät Ikaalisten kirjoista. Neljä heistä voidaan eri syistä hylätä kättelyssä, mutta kaksi muuta (Kantti, s. 1765, ja Kartun Vänni, s. 20.6.1765; molempiin noin 60 km Virroilta) saattavat tulla kyseeseen: myös he katoavat piikana mahdollisesti ennen vuotta 1792 – edellinen tosin ”till Österbotten”.

Virroilta katsottuna vasta sängen etäältä onnistuttiin siis seulomaan kolme potentiaalista tapausta, kun syntymäajan päivä ja kuukausi jätettiin huomiotta. Puuttuvat Keuruun rippikirjat eivät ehkä toisi tähän yhtään lisää, sillä Keuruun syntyneiden luettelon ainoa vuosikertalainen, Keuruunkylän Lyhdeniemessä 8.3.1765 syntynyt, tavoitetaan samalta paikkakunnalta vielä 1806.⁶ Koska Virtain sisäänmuuttajista varovasti arvioiden tuohon aikaan neljä viidennestä⁷ tuli seulaan kuuluneista pitäjistä, herää aiheellinen kysymys: onko Marian syntymävuosi 1765 oikea?

Aikahaarukkaa laajemmaksi

Oheinen taulukko laajentaakin aikahaarukkaa entisestään. Siinä on seulottu potentiaalisimmista pitäjistä – Virrat, Ruovesi, Kuru, Ähtäri, Alavus, Ilmajoki ja Jalasjärvi – kaikki vuosina 1760–1769 syntyneet Maria Juhontytöt ja kartoitettu heidän myöhempiä vai-

heitaan; Pihlajavedellä ei ole yhtään tällaista tapausta. Taulukkoon ei ole otettu niitä muutamia, joiden etunimi, patronyymi tai/ja syntymävuosi on jäänyt tuntemattomaksi. Näin saadaan poimittua 39 eri henkilöä (Alavuden neljästä tapauksesta kolme esiintyy myös Virroilla ja Jalasjärven neljästä kolme myös Ilmajoella), joista seitsemän oli esillä jo edellä.

Maria Juhontytär s. 1760-69 1780-luvun rippikirjoissa ja lastenkirjoissa.

Virrat

N:o	S-aika	S-paikka	RK 1781-87 (sivu: eht.)	RK 1798-1803 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	6.6.1760	Virrat	38: 81-87- (s. 16.6.1760)	147: 98-03 (s. 16.6.1760)	Ei
2	5.5.1764		92: 85; (47: 85-86?)	Jäljet katoavat 1785-86 piikana	mahd.
3	27.5.1764	Virrat	47, 51, (53?), 71: 81-87-	68: 98-03	Ei
4	24.12.1764	Virrat	38, 13: 81-87-	Kuoli 1.9.1792	Ei
5	15.2.1765	Virrat	37: 81-87-	139, 142: 98-04	Ei
6	1.4.1765	Virrat	22: 81-87-	101: 98-04	Ei
7	19.4.1765		96: 82-87-	59: 98-02	Ei
8	29.5.1766		26: 82	Jäljet katoavat 24.11.1782 (vih.) vaimona	tuskin
9	11.2.1767	Virrat	Nojos (extra): 85-86	78, 69: 02-03	Ei
10	1.10.1768		69, 48, 30, 38: 81-87-	Jäljet katoavat 1787 piikana	mahd.
11	6.7.1769	Ruovesi	74: 84-87-	Jäljet katoavat 1787 piikana	mahd.

Ruovesi

N:o	S-aika	S-paikka	RK 1783-88 (sivu: eht.)	RK 1796-1801 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	21.3.1760	Ruovesi	53: 83-88-	63: 96-01	Ei
2	24.2.1761	Ruovesi	126, 133, 178, 180, 126: 84-88-	173: ei eht., jäljet katoavat 1796:n jälkeen piikana	ei
3	27.1.1762	Ruovesi	106, 98: 85-88-	122: 96-01	Ei
4	4.5.1763	Ruovesi	108, 112, 106: 83-88-	133: 96-01	Ei
5	3.8.1763		47: 83-84	Jäljet katoavat 1784 piikana	mahd.
6	1.2.1764		178, 82, 179: 83-88-	RK 1802-07 s. 355. Kuoli 1.9.1803.	Ei
7	13.2.1765		172, 71: 83-88-	95: 96-01	Ei
8	1.5.1765	Ruovesi	8: 83-88- (kirjattu kahdesti)	RK 1802-07 s. 30: 02-07	Ei
9	17.7.1765	Ruovesi	159, 162: 83-89-	199: 96-01	Ei
10	3.3.1766	Ruovesi	62, 47: 83-88-	56: 96-00	Ei
11	22.3.1766		33, 159, 160: 83-88-	195: 96-01	Ei
12	22.3.1766	Ruovesi	151: 83-88-	RK 1789-95 s. 168: 89-94, kuoli 26.4.1794	Ei
13	6.6.1767	Ruovesi	98: 83-88-	Jäljet katoavat 3.6.1796 (synt. luettelo) vaimona	ei
14	27.2.1769	Ruovesi	110, 108, 109: 84-88- (s. 28.2.1769)	RK 1789-95 s. 125: 89-92 (s. 28.2.1769), Kuru RK 1822-29 s. 26 (s. 11.12.1766)	Ei

Kuru

N:o	S-aika	S-paikka	RK 1784-89	RK 1796-1801 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	1763		32: ei eht.	Kuoli 3.1.1802	Ei
2	14.5.1764	Kuru	30, 29: 84-89- (s. 14.3.1764)	37: 96-01	Ei

Ähtäri

N:o	S-aika	S-paikka	RK 1788-93	RK 1802-08 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	8.8.1760		Yläkolu: 88-92-	61: 02-05	Ei
2	28.3.1767		Heinämäki: 88-93-	14: 02-04	Ei

Alavus

N:o	S-aika	S-paikka	Lastenkirja 1737-92: A=osa 1737-76, B=osa 1753-92	RK 1809-15 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	26.4.1760	Alavus	Saarijärvi (A): i Jalasjärvi	Jäljet katoavat (ennen v. 1776?)	mahd.
2	5.5.1764		Ilkka (B): Comm. 1.10.1780	Sama henkilö kuin Virrat n:o 2	mahd.
3	19.4.1765		Tusa (A, B): Sold. Röns, Till Wirdois.	Sama henkilö kuin Virrat n:o 7	Ei
4	29.5.1766 (1768?)		Sytelä (B): S-vuoden "8" korjattu luultavasti "6":ksi. Till Wirdois.	Sama henkilö kuin Virrat n:o 8	tuskin

Ilmajoki

N:o	S-aika	S-paikka	RK 1784-89	RK 1791-97 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	21.3.1762	Ilmajoki	Peräseinäj. Mylläri: 84-88	Sama henkilö kuin Jalasjärvi n:o 1	Ei
2	1.3.1764		Jouppila Randoi: 88-90-	Jouppila Randoi: 91-97	ei
3	1764		(Peurala Corpi Sac: 84-85?); Lahti Ylitorala: 86-90-	Lahti Rindatorala: 91-97	ei
4	1764		Peurala Corpi Sac: 85-90-	(Peurala Corpi Sac: 91-97, s. 24.12.1767?). Jäljet katoavat 1790 (1797?) piikana	mahd. (ei)
5	1765		Peldoniemi Comm: 84-89-	Jäljet katoavat 1789 piikana. Syntyneiden luettelo 27.7.1765?	mahd.
6	18.12.1766		Peräseinäj. Pöytäkantaa: 84-85, 90- (kirjattu kahdesti)	Peräseinäj. Myllyniemi: 91-97. Sama henkilö kuin Jalasjärvi n:o 2.	ei
7	20.3.1767	Ilmajoki	Peldoniemi Rindala: 84-89- (s. 21.3.1767)	Peldoniemi Rindala: 91-96 (s. 21.3.1767)	ei
8	19.9.1767	Ilmajoki	Peräseinäj. Couckari: 84-86	Peräseinäj. Couckari: 95-96 (s. 19.9.1764). Sama henkilö kuin Jalasjärvi n:o 3.	Ei

Jalasjärvi

N:o	S-aika	S-paikka	RK 1785-90	RK 1797-1802 (sivu: eht.) tai muu havainto	Arvio
1	21.3.1762	Ilmajoki	Petäys: 88-90	Petäys: 97. Alavus RK 1831-37: 189 (s. 21.5.1762). Sama henkilö kuin Ilmajoki n:o 1.	Ei
2	18.12.1766		Petäys: 86-89	Sama henkilö kuin Ilmajoki n:o 6	ei
3	19.9.1767	Ilmajoki	Mändykoski: 87-90	Lambi: 97-02. Sama henkilö kuin Ilmajoki n:o 8.	Ei
4	11.3.1768		Kando: 85-90	Wendelä: 97-02	Ei

Taulukossa syntymäpaikkakunta on ilmoitettu vain, kun syntymämerkintä löytyy syntyneiden luettelosta. Viimeiseen ehtoolliskäyntivuoteen mahdollisesti liitetty jatkoviiva tarkoittaa, että henkilön nimi rippikirjan ajallisesti viimeisessä merkinnässä ei ole ylivii-vattu. Laitimmaisessa sarakkeessa arvioidaan sitten sitä, voiko tämä henkilö ylipäänsä olla tuleva Ilomäen emäntä. Iso "Ei" merkitsee ehdotonta poissulke-mista. Pieni "ei" sisältää teoreettisen varauksen: seu-ranta päättyy aikavälillä 29.5.1792–3.3.1799 henki-lön ollessa elossa. "Tuskin"-arvion henkilö on saanut, mikäli karkaa seurannasta avioliittoon vihittynä ennen ajankohtaa 29.5.1792.

Taulukon ulkopuolelta myös Kauhajokea on seu-lottu: sieltä saataisiin lisää seitsemän tapausta, jois-ta yksi tavataan myös Ilmajoella. Kauhajoella jälkiseu-ranta on kuitenkin lähes kokonaan tekemättä. Ja täs-sä yhteydessä kannattaa jälleen muistaa Keuruu. Sen 1780-luvun kadonneet rippikirjat saattoivat sisältää toistakymmentäkin 1760-luvulla syntynyttä Maria Ju-hontytärtä; tähän viittaa Keuruun syntyneiden luette-lon 17 tämännimistä lasta kyseiseltä kymmenluvulta. Niistä vain viidestä kuudesta on helposti saatu joten-kin luotettava ja poissulkeva havainto vuosisadanvaihte-teen Keuruun rippikirjasta.

Taulukosta löytyy seitsemän sellaista Maria Juhon-tytärtä – heihin on luettava Ilmajoen henkilö nro 4 –, joilla ei ole syntymäaikaa lukuun ottamatta havait-tu mitään rasitteita. Kun taulukon ulkopuolelta las-ketaan mukaan jo kerran vilahtaneet Ikaalisten kak-si 1765 syntynyttä, on meillä kasassa yhdeksän, jot-ka kaikki ovat varteenotettavia ehdokkaita ("mahd.") Ilomäen emännäksi. Näistä kahden tuntomerkeissä ei ole mitään ristiriitaa Ilomäen emännän tuntomerkkien kanssa: ne, joiden syntymäajasta tiedetään vain vuo-si 1765.

Miten sitten rankata ehdokkaat "paremmuusjär-jestykseen" näin vähillä tiedoilla? Katoamispaikan maantieteellinen läheisyys Virtain Ylä-Herrasesta on tietenkin etu virtolaisilla, ennen kaikkea vain kolmen kilometrin etäisyydellä Ylä-Härkösessä ainakin vie-lä 1787 asuneella 1.10.1768 syntyneellä. Tässä suhteessa alavutelais-virtolainen 5.5.1764 syntynyt ehdo-kas on rinnastettava ulkopaikkakuntalaisiin, sillä hän ei näytä olevan Virroilla enää 1787. Kilpailu siitä, ke-nellä syntymäaika on ajallisesti lähinnä haettua päivä-määrää 19.2.1765, päättyy ratkaisemattomaan. En-täs tämä: kenen syntymäajassa on eniten samoja nu-meroita (samassa kohdassa) kuin haetussa päivämää-rässä? Tässä lotossa kenelläkään ei ole enempää kuin neljä "oikein"; samaan pääsee peräti kahdeksan Keu-ruun syntyneiden luettelosta. Mutta hajatieto Ikaali-sista kertoo sikäläisestä piikalikasta,⁸ jolla on lähes täysosuma: 19.2.1768. Hän häipyy jäljettömiin Jämi-järven Lähteenmäessä 1786.

Syntyneiden luettelot

Näillä eväillä emme siis pääse puusta pitkään, vaikka käyttämämme työkalu, lähipitäjien 1780-luvun rippi-

kirjat, on paras mahdollinen, joskin vaivalloinen. Tur-vautuminen ehdokkaiden seulomisessa 1760-luvun syntyneiden luetteloihin saattaisi tietenkin tuottaa pi-kavoiton, mutta ei tässä tapauksessa. Jo lähtökohdal-taan syntyneiden luettelot on huonompi keino. Pait-si että niiden ajallinen etäisyys tutkimuksen lähtöpis-teestä on paljon suurempi, muodostavat puuttuvat Ähtärin, Alavuden ja Kauhajoen syntyneiden luette-lot aikamoisen porsaanreiän: pelkästään nämä pitä-jät vastannevat yli viidennestä Virtain sisäänmuuttajis-ta. Jos Alavuden lastenkirjat noteerataan rippikirjojen veroisiksi, aikaisemmin käsiteltyyn seulaan kuuluvien pitäjien 1780-luvun rippikirjoista uupuu vain Keuruu muilta osin kuin Pihlajavedeltä: noin 3 % Virtain si-säänmuuttajista.

Joka tapauksessa päivämäärällä 19.2.1765 synty-nyttä Maria Juhontytär -nimistä ei löydy Virroilta kat-sottuna noin 100–130 kilometrin säteellä olevien seu-rakuntien säilyneistä syntyneiden luetteloista.⁹ Tällä säteellä olevien seurakuntien syntyneiden luetteloissa on nelisenkymmentä vuonna 1765 muulla päivämää-rällä syntynyttä Maria Juhontytärtä. Kaksi on Virtain, kaksi Ruoveden ja yksi Keuruun luettelossa. Heitä on jo aiemmin käsitelty mutta sopimattomaksi havaittu. Sen sijaan Ilmajoen Ala-Marttilassa¹⁰ 27.7.1765 syn-tynyt Maria Juhontytär on vaikeammin tutkittava. Hän saattaa olla se sama, josta jo puhuttiin Peltonie-men kylän yhteydessä, ja olisi siten mahdollinen ta-paus. Ikaalisten viidestä syntymävuodeltaan sopivas-ta kolme nuorinta kuuluvat jo käsiteltyihin ja hylät-tyihin, mutta kahden muun kohtaloita ei ole tutkit-tu. Kurussa, Jalasjärvellä ja Kuorevedellä ei ole yhtä-kään tapausta.

HisKin tietokannassa (lokakuu 2007) on vain yksi tuntomerkit täsmälleen täyttävä: Inkoossa 19.2.1765 syntynyt. Sitä ei ole tutkittu.

Painiskelu tapaus Maria Juhontytär Ilomäen paris-sa on vuosien myötä tuottanut kasan muistiinpanoja. Enin osa on mahdollisten ratkaisuvaihtoehtojen haa-rukointia ja karsintaa. Koska ei ole mielekästä lähteä sitä kaikkea tarkasti läpikäymään, olen edellä esitellyt siitä vain tutkimusperiaatteeni ja tulokset karkealla ta-solla. Näihin tuloksiin on suhtauduttava siinä mielessä varauksella, että havaintoja ei siinä yleensä ole varmis-tettu ja johtopäätökset kussakin yksittäistapauksessa on tehty hyvin suppean havaintomateriaalin pohjalta. Perin pohjin paneudun yksittäistapaukseen vasta nyt, kun esittelen oman ratkaisuni perusteluineen.

"Äiti" ja leski Ilomäessä

Käykäämme heti sen asiakirjatiedon kimppuun, joka on aivan keskeinen ongelmamme ratkaisussa mutta jonka itse tulin huomanneeksi vasta varsin myöhään. Virtain rippikirjassa 1810–1817 Ilomäen sivulla (s. 52) on nimittäin sivun keskivaiheilla kirjattuna seuraava henkilö (nimi ylivii-vattu):

Mor E. Chirstin Jona' Till Ruovesi [synt.] 1738 [eht.] 8.8.1813.¹¹

Kuka hän on? Tässä rippikirjassa on kymmeniä henkilöitä, joiden perhesuhteeksi on merkitty äiti (Mor tai lyhennettynä M.). Osa heistä on leskiä (lyh. E.). Merkittävä havainto on kuitenkin se, ettei rippikirjasta löydy yhtäkään äitipuoleksi (Styvmor, St. mor) tai anopiksi (Svärmor, Sv. mor) määriteltyä. Tästä voimme tehdä sen johtopäätöksen, että äitinä esiteltyjen joukossa täytyy olla muitakin kuin samalla sivulla olevan "perheenpään" äitejä.¹²

Mutta kenen äiti, äitipuoli tai anoppi Kirsti Joonaantytär on? Sen selvittämiseksi listataan kaikki Ilomäen sivulla olevat 1790 tai sitä ennen syntyneet:

Nyb. Eric Johansson
[synt.] 12.4.1759 [kuollut] 7.10.1811
E. H:o Maria Johansd:r
[synt.] 19.2.1765 [eht.] 1811–1817
--- (lapsia)
Nyb. Eric Jöransson
[synt.] 11.5.1767 [eht.] 1813–1817
--- (miniä)
Pig Maria Johansd:r
[synt.] 28.1.1789 [eht.] 1814–1817
--- (palvelusväkeä)
Mor E. Chirstin Jona' Till Ruovesi
[synt.] 1738 [eht.] 1813
Afsk. Sold. Johan Pählsso Kanon
[synt.] 13.3.1759 [eht.] 1811–1817
H:o Christina Henr.
[synt.] 4.7.1766 [eht.] 1811–1817.

Erkki Juhonpojan (nimi yliviivattu) äiti on Anna Matintytär Ylä-Herraselta (k. 1806), äitipuolta hänellä ei ole, ja anoppi, puoliso Maria Juhontyttären äiti, on siis lähtökohtaisesti tuntematon. Marian mahdollisesta äitipuolestakaan ei tietenkään tässä vaiheessa tiedetä vielä mitään. Marian anopiksi Kirsti sopisi vain siinä tapauksessa, että jo ennen Erkki Juhonpoikaa (ennen vuotta 1792) Marialla olisi ollut avioliitto ja miehen kuoltua tämän miehen äiti olisi kulkeutunut Marian uuteen perheeseen Ilomäkeen. Tuntuuko uskottavalta?

Erkki Yrjönpoika on Marian aviomies Erkki Juhonpojan jälkeen (vih. noin 1812). Erkki Yrjönpojan äiti on Maria Sakarintytär Ala-Herraselta (k. 1799). Äitipuolta hänellä ei ole. Ja tämän Erkin anopista on sanottava samaa kuin edellä Erkki Juhonpojan anopista. Piika Maria Juhontyttären äiti on sotamies Juho Paa-vonpoika Kanonin puoliso Kristiina Heikintytär. Äitipuolta hänelläkään ei ole, ei liioin anoppia.¹³

Edellä käsitellyt on kirjattu Ilomäen sivulle Kirsti Joonaantyttären yläpuolelle. Alapuolelta löytyy vielä edellä mainittu Kanonin pariskunta, joka ei siten ymmärtääkseni voi tulla kyseeseen Kirsti Joonaantyttären spekuloidun perhesuhteen kohteena.¹⁴

Jää siis enää kolme mahdollisuutta: Kirsti Joonaantytär on Ilomäen emännän Maria Juhontyttären äiti, äitipuoli tai anoppi; viimeksi mainittu vaihtoehto on kuitenkin mitä epätodennäköisin. On huomioitava sekin, että Kirsti on käynyt ehtoollisella Ilomäestä käsin vain kerran; samana päivänä on ilomäkisistä käy-

nyt ehtoollisella vain emäntä Maria Juhontytär ja tämän uusi puoliso.

Ruovedelle

Kun näin olemme saaneet haparoivan otteen Ilomäen emännän sukujohdosta, voisi luulla ongelman ratkaisun tämän jälkeen olevan läpihuutojuttu. Turha luulo: Virtain varhemmista rippikirjoista ei kerta kaikkiaan löydy tämän Kirstin tuntomerkkeihin sopivia henkilöitä. Mutta vielä on yksi vihje: "Till Ruovesi". Virtain muuttaneiden luettelo vaikenee tapauksesta, mutta Ruoveden vastaava asiakirja tietää, että "Enckan Stina Jonadotter" on muuttanut Virtain Ilomäestä Ruoveden Valkealahteen 4.2.1814; muuttokirja oli otettu Virroilta jo 9.8.1813.

Pohjaslahden Valkealahdesta hänet löytääkin vai-vattomasti.¹⁵ Täältä saammekin kullannarvoista lisätietoa tutkimuksen jatkamiseksi: Kirsti on esitelty pait-si leskeksi myös Valkealahden uudistalollisen Antti Juhonpojan anopiksi (Sv. mor). Patronymi on korvattu liikanimellä Frisk, ja syntymäpitäjäksi on merkitty Virrat; syntymäaika on ilmoitettu samoin kuin Ilomäessä. Uudistalollisen puolison henkilötiedoiksi ilmoitetaan Vappu Juhontytär, syntynyt 1.4.1774.

Vapun tarina

Ilomäen emännän Maria Juhontyttären syntyperän ratkaisun avaimena ja tukirankana on äsken mainitun Valkealahden emännän Vappu Juhontyttären selvitetty elämäkerta, johon ei sisälly mitään oleellisia epäselvyyksiä. Koska koko todistelurakennelma pysyy koossa sen varassa, käydään se ensiksi läpi.¹⁶

Vappu syntyi sotamies Juho Åkermanin perheen nuorimmaisena Ähtärissä Peränteen Ranta-Suihkossa syntyneiden luettelon mukaan 1.4.1774.¹⁷ Virroilla rippikirja-aukon jälkeen Vappu löydetään piikana Jäähdysspohjan Syrjäntaustassa ja sitten Ylä-Herrases-sa nähtävästi syksystä 1798 eteenpäin (samalla sivulla äitinsä sekä Ilomäen tulevan emännän kanssa!).¹⁸ Sit-ten 8.2.1801 hän solmi avioliiton sotamies Antti (Anders) Juhonpoika Marsin kanssa.

Vapun tarkasta asuinpaikasta on hieman epäselvyyttä molemmiin puolin vihkimistä. Vihittyjen luettel-on mukaan morsiamen asuinpaikka oli Herranen, siis edelleen Ylä-Herranen. Vihittyinä nuorikkona Vappu on aluksi kirjattu Ala-Herraseen (s. 151) miehensä rin-nalle, mutta tämä kirjaus lienee enempi tekninen ja ti-lapäinen. Antti Mars oli nimittäin otettu ruotuun nro 62 (Virrat) vasta edellisessä; myöskään 7.11.1801 syntynyttä Liisa-tytärtä ei löydy vielä tästä yhteydes-tä. Todellisuudessa Mars lienee asettunut heti pestau-duttuaan ruodun sotilastorppaan palveluksesta eron-neen sotamies Kanonin tilalle. 7.3.1801 mennessä Marsit onkin jo siirretty rippikirjassa "oikealle" paik-alleen Herrasen nimeämättömälle jatkosivulle (s. 153), johon on kerätty lähinnä sotamiesten, sepän ja erään torpparin perheenjäseniä. Mutta mielenkiintoista on se, että henkikirjassa¹⁹ hänet on tuon vuoden alussa

luettu Ilomäen ruokakuntaan! Huomiotta ei voi jättää sitäkään, että edellä mainitun Liisa-tyttären yhtenä kummina toimi Erkki Juhonpoika Ilomäestä.

Vuonna 1806 Vappu perheineen sitten muutti hankkimalleen uudistilalle Ruoveden Valkealahteen,²⁰ josta heidät tavataan, kuten edellä kerrottiin.

Kirstin tarina

Vapun elämäkertaan tukeutuen on nyt tukeva lähteä harsimaan kokoon Vapun äidin Kirsti Joonaantytären kovin repaleista elämäntarinaa. Elämänsä aikana ainakin 17 kertaa asuinpaikkaa vaihtanut Kirsti syntyi korpraali Friskin perheeseen Virtain Jäähdyshojan kylässä Rantalan talon sotilastorpassa.²¹ Vanhin tieto Kirstin syntymäajasta on 23. maaliskuuta 1740, jota siis on pidettävä lähinnä oikeana. Isän luovuttua ammatistaan perhe muutti Hauhuun ruotuun saman vuosikymmenen lopulla. Ripillepääsyn jälkeen tyttö tavataan paimenena ja piikana Siekkisessä, Ylä-Herrasessa, Marttisen pappilassa ja Ala-Herrasessa.

Ala-Herrasen pojista yksi oli Tuomas Erkinpoika, ja niin Kirstin paita alkoi käydä ahtaaksi; hän synnytti 12. elokuuta 1761 Villeksi (Wilhelm) sittemmin kastetun pojan. Huvista määrättiin Tuomaalle 10 talarin ja Kirstille 5 talarin sakko ja sitä paitsi maksamaan kappelille Tuomas 4 ja Kirsti 2 talaria. Muista rötöksistään Tuomas sai pulittaa vielä lisää. Tuomioihin kuului vielä yksityinen rippi ja synninpäästö. Kirstin sanotaan kärejöpöytäkirjassa olevan "Hangosta", jolla tarkoitettiin Ähtäriä.²² Tuonhetkinen asuinpaikka siellä on tuntematon; myöhemmin Ähtäri tulee hänelle hyvinkin tutuksi. Kirstin ja Tuomaan tiet erosivat, ja Kirsti palasi vanhempiensa luo Hauhuuseen. Niin Kirstin nimeä koristi vatedes sana "qvinsperson".

Solmiessaan avioliittoa Marttisen renkipojan Juho (Johan) Jaakonpoika Fribergin kanssa maaliskuun viimeisenä 1766 Kirsti oli jo itsellisen nimellä Ylä-Härkösen torpassa. Kiirettäkään taisi pitää, kun Juho-poika (Johan) syntyi jo viiden päivän kuluttua. Aviomies oli syntyjään kurulainen, sotamies Fribergin poikia. Nuoripari häipyi vähin äänin Ähtäriin, ensin Hankolaan mutta jo 1767 Peränteelle Ranta-Suihkon mailla sijaitsevaan sotilastorppaan²³ Juhon astuttua isänsä viitoitamalle uralle. Porin rykmentin Ruoveden komppanian Peränteen ruodun (nro 58) edelliseltä sotamieheltä Juho peri sotilasnimen Åkerman.

Vieraalla paikkakunnalla perhe-elämä näyttikin ensin lähtevän raiteilleen: syntyi vielä kolme tytärtä, Maria 1.10.1768, Heta (Hedvig) 9.10.1770 ja Vappu (Walborg) 1.4.1774.²⁴ Sitten sotamies Juho Åkerman komennettiin Helsingin edustalle Viaporiin (Suomenlinna) rakentamaan linnoitusta valtakunnan itäisen puolustuksen lukoksi. Rakentamiseen nimittäin käytettiin muun väen ohella ruoturykmenttejä. Ainakin Kustaanmiekan linnoitukset ovat pääasiassa Porin rykmentin miesten ja hämäläisten aikaansaannoksia. Komennus oli kohtalokas: Juho Åkerman menehtyi Viaporissa jo talvella 1775.

Leskeksi jäätyään Kirsti palasi tyttäriineen synnyin-

pitäjänsä Virroille luultavasti 1779. Täällä hänen syntymäajakseen on jatkuvasti ilmoitettu 21. maaliskuuta 1740, kunnes Ilomäessä se tyristyy muotoon 1738. Aluksi hän asui seitsemisen vuotta Sipilän rälssitilalla torpparin vaimona olevan Sigrid-sisarensa luona. Sen jälkeen tuli muutto Uuraistenkylän Simoseen, missä hänet mainitaan itsellisenä. Rippikirja-aukon jälkeen hänet tavataan Marttisen pappilaan kuuluvassa Rantapappilan torpasta; siellä oli vanhan torpparin vaimona Maria-sisar. Kirstin vanhemmat olivat kuolleet samassa torpassa jo aikoja sitten. Jossain välissä Kirsti majaili myös kirkon vieressä Kalettomassa, vääpelin puustellissa.²⁵

Kirsti oli sokeutunut, ja loppuiäkseen hän näyttää turvautuneen lastensa apuun. Ylä-Herrasen numerosta hänet löytää ainakin 1803–1805, ehkä aiemminkin; tähän elämänvaiheeseen palataan tarkemmin seuraavassa luvussa. Oltuaan jonkun vuoden "kadoksissa" Kirsti ilmestyi yhtäkkiä Ilomäkeen niin kuin olen osoittanut; tarkkaa tuloaikaa ei tiedetä. Ja Ilomäestä matka jatkui Ruoveden Valkealahdessa, mikä sekin on jo tuttua. Kirsti lienee kuollut Valkealahdessa 1818, joskin kuolinpäivä on tuntematon.

Kaikki viittaa siihen, ettei Åkermanin pariskunnalla ollut muita avioliittoja kuin heidän keskinäisensä,²⁶ eikä Kirstillä muutenkaan tiedetä olleen lapsipuolia. Erikoista täälläpäin Suomea on, että Kirsti tunnettiin "tyttönimellään" Frisk vielä vanhoilla päivillään. On kuitenkin huomattava, että tuon ajan virtolaisessa yhteisössä Friskit olivat monestakin syystä tunnettu sukukunta. Åkermanina Kirsti tuli tutuksi ehkä vain ähtäriläisille. Kun hän lyhyeksi jääneen avioliiton ja reilun kymmenen vuoden poissaolon jälkeen palasi leskenä Virroille, on ymmärrettävää, että hän oli täkäläisille edelleen Frisk.

Monitulkintainen kirjaus

Mutta katsotaanpa tarkemmin Virtain rippikirjaa 1798–1803, johon sotamies Åkermanin leski Kirsti Joonaantytär on kirjattu neljälle sivulle: 152 Herranen (tarkoittaa Ylä-Herrasta), 153 (Herrasen nimeämätön jatkosivu), 160 Kaleton ja 170 Rantapappilan torppa. Näiden kirjausten asettaminen aikajärjestykseen ei ole aivan yksinkertaista, koska ehtoolliskäyntejä on vain kaksi: 24.6.1799 Rantapappilassa ja 1.1.1803 Herrasen jatkosivulla. Eikä Suomen asutuksen yleisluettelostakaan ole tässä apua. Selvää on vain se, että sivun 153 kirjaus on näistä nuorin, koska nimeä ei siinä ole ylliviivattu toisin kuin muissa. Se tarkoittaa Kirstin vävyn, sotamies Marsin asuttamaa sotilastorppaa, joka on esitelty seuraavassa rippikirjassa.

Erikoisen kiinnostava on Kirstiä koskeva kirjaus Ylä-Herrasen pääsivulla (s. 152). Kirstin nimen edessä on tuttu E-kirjain, jota edeltää epäselvä lyhenne. Alkuperäistä asiakirjaa tulkiten se lienee "S.M.". ²⁷ Koska Kirstillä ei ollut lapsipuolia, voisi lyhenne tarkoittaa anoppia mutta ei äitipuolta. Kirstin yläpuolella olevista Ilomäen (tuleva) emäntä Maria Juhontytär on ainoa, jonka äiti – tässä tapauksessa Erkki Juhonpojan anop-

pi – Kirsti voi olla. Vaikka tähän hieman epävarmaan lyhenteeseen ei sukulaisuutta voida perustaa, tukee se tämän artikkelin loppupäätelmää.

Toinen kysymys on se, koska Kirstin nimi on kirjattu Ylä-Herrasen pääsivulle sekä koska se on yliiviattu eli millä aikavälillä tämä kirjaus on ollut voimassa. Mahdolliset äärivuodet ovat 1798 ja 1802. Mahdollista on, että Ylä-Herranen oli Kirstin asuinpaikka ennen Rantapappilaa. Päinvastainen järjestys on kuitenkin todennäköisempi: hänen nimensä olisi siis ilmestynyt Ylä-Herrasen pääsivulle myöhemmin kuin 24.6.1799, mikä onkin seuraavassa oletuksena.

Kirstiä koskeva kirjaus sivulla 152 on sitä paitisi tulkinnanvarainen senkin vuoksi, ettei se sivuotsikosta huolimatta välttämättä tarkoita hänen asumistaan Ylä-Herrasessa, ainakaan koko sen voimassaoloaikana. Ilomäen perustajien Erkki Juhonpojan ja Maria Juhontyttären nimet näet roikkuvat miehen kotitalon Ylä-Herrasen pääsivulla vuoden 1801 loppupuolelle asti, ja Ilomäen uudistalon perustaminen 4.7.1800 ja asuttaminen ilmeisesti vielä saman vuoden aikana näkyvät ainoastaan heidän yläpuolelleen lisätystä väliotsikosta "Nyb. Ilomäki". Vuoden 1802 alkupuolelta lähtien Ilomäen ja sen asukkaat löytää sivulta 45.

Kirstin nimeä Ylä-Herrasen pääsivulla voidaan siis tulkita niinkin, ettei hän olisi lainkaan asunut Ylä-Herrasessa vaan Ilomäessä uudistalon asuttamisen ja vuoden 1801 lopun välillä, eli lyhyen ajan jo ennen kuin hänet varmasti tavataan sieltä 1810-luvulla. Tähän kuvioon sopisi siirtyminen Ilomäestä Marsin sotilas-torppaan.

Sitten on yhdistelmävaihtoehto: Kirsti olisi tullut Ylä-Herraseen noin vuoden kuluessa ennen Ilomäen asuttamista ja olisi sitten siirtynyt Ylä-Herrasesta Ilomäkeen talon perustajien mukana.

Mutta yhtä hyvin voidaan tulkita niinkin, ettei hän ennen 1810-lukua asunutkaan Ilomäessä. Ilmeisesti hän olisi tässäkin tapauksessa tullut Ylä-Herraseen ennen Ilomäen asuttamista, kun Ilomäen perustajat vielä vaikuttivat siellä, vaikka Vappu-tyttären poistuminen talosta (= Ylä-Herrasen pääsivulta) olisikin tapahtunut vielä myöhemmin. Ja Ylä-Herrasessa hän saattoi sitten asua yhtäjaksoisesti, kunnes siirtyi Vappu-tyttärensä luo ruodun sotilastorppaan viimeistään vuoden 1803 ensimmäisenä päivänä. Ymmärrettävästi tämä siirtyminen olisi kuitenkin tapahtunut aika pian Vappu-tyttären perässä, sillä Vapun jälkeen ei Ylä-Herrasen pääsivulle enää jäänyt jo ikääntyneen Kirstin omaisia, kun tosiasiaa omaan talouteensa muuttaneita ilomäkiä ei lasketa. – Rippikirjassa 1804–1809 (s. 194) Kirstin anoppius sotamies Marsin suhteen on ilmaistu pelkällä M-kirjaimella. Tämähän on linjassa sen tulkinnan kanssa, mikä aiemmin tehtiin häneen Ilomäessä liitetystä Mor-merkinnästä seuraavassa rippikirjassa.

Åkermanin muut lapset

Kirstin Ville-pojasta tuli sotamies Leed. Hän ajautui Ähtäristä Alavuden kautta Karstulaan ja Suomen sodan jälkeen Saarijärvelle.²⁸ Juho-poika tunnetaan Ruo-

veden komppanian ruodun nro 66 (Jäähdyspohja) sotamiehenä nimellä Granat, joka palveluksesta eronneena lienee asunut myös Ilomäessä – ehkä vuosien 1802–1803 tienoilla, siis eri aikaan kuin äitinsä! Suomen asutuksen yleisluettelo viittaisi siihen, että myös Heta-tytär olisi tuolloin majailnut Ilomäessä. Vähän myöhemmin Heta "vietiin pois pinhuusiin"; noihin aikoihin hän kuului Ylä-Herrasen (nähtävästi sotilastorpan) asujaimistoon.

Ruotiesämme Kirsti Joonaantyttären perhesuhdetta Ilomäessä päädyimme siihen, että Kirstin täytyy olla Ilomäen emännän Maria Juhontyttären äiti, äitipuoli tai anoppi; anoppius katsottiin mahdolliseksi kuitenkin vain siinä tapauksessa, että joku Kirstin pojista olisi ollut avioliitossa mainitun Marian kanssa mutta kuollut viimeistään 1792. Sittenmin vaihtoehtoista putosi pois äitipuoli ja edellisen kappaleen perusteella myös anoppi.

Mistä Ilomäen ensimmäinen emäntä Maria Juhontytär oli siis kotoisin? Tuskin on jäänyt epäselväksi oma kantani: hän syntyi Ähtärin Ranta-Suihkossa 1.10.1768 sotamies Juho Åkermanin vanhimpana tyttärenä. Maria on mainittu "flickkana" Virtain Sipilässä ennen rippikoulua, jonka hän kävi Jäähdyshojan Vanhakylästä (Rantala) käsin jo 13-vuotiaana. Siellä hänet tavataan piikana kuten sittemmin Vaskiveden Poukassa ja Virtainkylän Rantapappilassa, jossa äidin sisar Maria oli torpparin vaimona. Vielä ennen rippikirja-aukkoa hän ehti vaihtaa palveluspaikakseen Ylä-Härkösen. Tähän asti hänen syntymäaikansa on pysynyt muuttumattomana. Tosin kahdessa viimeksi mainitussa paikassa syntymäaika on sikäli virheellinen, että kuukausi ja päivä on vanhaa tapaa noudattaen "väärässä" järjestyksessä.

Maria vihittiin Ylä-Herrasen pojan Erkki Juhonpojan kanssa 29.5.1792, kuten jo on kerrottu. Rippikirja-aukon jälkeisiin rippikirjoihin hänen syntymäaikansa on syystä tai toisesta muuttunut tunnistamattomaksi 19.2.1765. Maria kuoli Ilomäessä 13.4.1818, samana vuonna kuin äitinsä.

Teorian heikkoudet

Varmastiko Ilomäen Maria Juhontytär oli Åkermanin tytär Ranta-Suihkosta? Ottamalla huomioon kaikki tiedossa olevat tähän kysymykseen vaikuttavat seikat olen katsonut ratkaisun luotettavuuden ylittäneen minimitason rimaa hipoen. Todistelu on kolmivaiheinen: (1) Valkealahden Vappu Juhontytär on triviaalin näytön mukaan sama kuin Ranta-Suihkon Vappu Juhontytär. (2) Ilomäen Kirsti Joonaantytär on sama kuin Ranta-Suihkon Kirsti Joonaantytär, koska kumpikin on Vappu Juhontyttären äiti. (3) Ilomäen Maria Juhontytär on sama kuin Ranta-Suihkon Maria Juhontytär, koska kumpikin on Kirsti Joonaantyttären tytär. En silti kuvittele, että asiassa olisi välttämättä viimeinen sana sanottu: on valmistauduttava panemaan ratkaisu uuteen harkintaan, mikäli uutta ilmenee.

Tämän teorian – teoria Åkerman-Ilomäen – suurin heikkous on epäilemättä syntymäajan täydellinen so-

pimattomuus. Tämä ristiriita ei kuitenkaan vielä riitä kaatamaan teoriaa, sen on kokemus osoittanut. Kun otan 1730 tai sen jälkeen syntyneistä esivanhemmistani yhden sektorin, 66 esivanhempaa, muuttuu syntymäaika saatavissa olevissa tietolähteissä henkilön koko elinkaaren aikana seuraavasti: 14 %:lla heistä päivä muuttuu, 15 %:lla muuttuu kuukausi ja vuosikin 8 %:lla. Koska 1700-luvun lähteiden aukollisuuden vuoksi monet muutokset varmuudella ovat jääneet ja jäävät havaitsematta, taitavat todelliset prosenttiluvut olla vieläkin ”rumemmat”.

Teoria Åkerman-Illomäkeä nakertaa luonnollisesti myös kaikki potentiaaliset kilpailevat teorit – ratkaisut, joissa Maria Juhontytär Illomäelle esitetään aivan toinen syntyperä. Sama vaikutus on tietenkin myös sellaisilla ratkaisuilla, joissa Åkermanin Maria-tyttärele vakavasti sovitellaan muuta uraa kuin emännyyttä Illomäessä – riippumatta siitä, onko niillä sinällään tarkoitus ottaa kantaa Maria Juhontytär Illomäen syntyperään. Mutta nekään eivät ole ristiriidattomia, ja toisaalta niiden tueksi ei ole asettaa lähimainkaan niin vaikuttavia todisteita kuin puolustamallani teorialla on.

Teoria Åkerman-Säynäjoki

Eräs vakavimmista uhkista teoria Åkerman-Illomäelle on ollut erään sukututkijan aikoinaan esittelemä ratkaisu, jota voitaisiin nimittää teoria Åkerman-Säynäjoeksi. Se sisältyy tutkimukseen, jossa haetaan Virtain Liedenpohjassa sijaitsevan Säynäjoen uudistalolaisen Heikki Mikonpojan emännälle 20.6.1790 alkaneen avioliiton takaisia tulojälkiä. Siinä päädytään samaan Åkermanin Maria-tyttäreeseen. Vaikka Illomäki ei edes kuulu mainitun tutkimuksen piiriin, olisi tämä ratkaisu todennettuna kuolinisku teoria Åkerman-Illomäelle. Tämän ristiriidan purkamista kuvaa oheinen kaavio, jonka tarkoitus ei ensisijassa ole ottaa kantaa kummankaan emännän menneisyyteen vaan Åkermanin tyttären tulevaisuuteen vuoden 1787 jälkeen.

Täsmälleen 1.10.1768 syntynyt Maria Juhontytärtä ei ole löytynyt tutkituista myöhemmistä lähipitäjien rippikirjoista.²⁹ Virtain rippikirjassa 1798–1803 ainoa vuonna 1768 syntynyt Maria Juhontytär (Johansd:r) on sivuilla 38 (Ikkala) ja 48 (Säynäjoki): Maja Stina Johansd:r, synt. 1.16.1768 (aivan totta!). Hän

on juuri mainitun Heikki Mikonpojan puoliso. Kuolleiden luettelon perusteella taas voitaneen todeta, ettei yksikään 1768 syntyneeksi laskettava Maria Juhontytär ole kuollut Virroilla 1786–1798.³⁰ Vaikkeivät edellä mainitut havainnot vielä kokonaan eliminoi vaihtoehtoja c ja d, näyttäisi kiista huipentuvan kaksinkamppailuun.

Jo lähtökohdiltaan Säynäjoen emäntä on poikkeuksellisen sekava tapaus. Jos otetaan pelkät tavantomaiset kirkolliset lähteet (vuoden 1790 jälkeen) pois luettuna kummiluettelot, esiintyy hän näissä 16 kertaa. Etunimenä on Maria 7 kertaa, Maijastiina (Maja Stina) 9 kertaa; patronyyminä on Heikintytär (Henricsd:r) 9 kertaa, Juhontytär (Johansd:r) 7 kertaa; ja syntymäaikana on 1.16.1768 viisi kertaa, 1.6.1768 kaksi kertaa. Myös Suomen asutuksen yleisluettelossa esiintyy kumpikin patronyyymi. Huh!

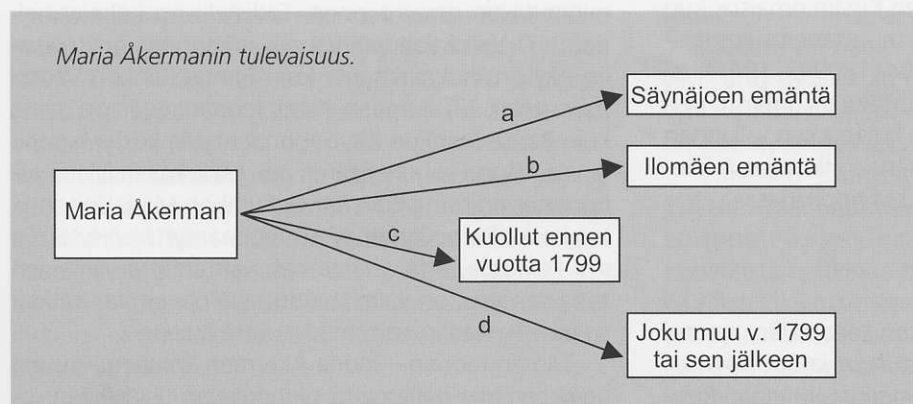
Erikosen kiusallista on se, että patronyyymi heittelee sattumanvaraisesti ilman selvää trendiä. Kirkollisissa lähteissä hän taakkana on aina varhaisempien lähteiden virheet. Sen sijaan oikeuslaitoksen tuottamia pöytäkirjoja ei tämän vaivan luulisi samalla lailla kiusaavan. Niinpä eräessä jutussa Keuruun käräjillä Säynäjoen emännän nimi esiintyy useita kertoja; etunimestä näkee kummankin version, mutta patronyyminä on joka kerta Heikintytär.³¹ Sama patronyyymi on mainittu talvikäräjillä (§ 164 ja 165) ja syyskäräjillä 1840 sekä Aapo (Abraham) Pietarinpoika Säynäjoen (Ohramäki) perukirjassa 1839.³² Patronyyymi on siis kallistumassa Heikintyttären hyväksi. Se että Säynäjoen emännän syntymäpäitjäksi on parissa rippikirjassa mainittu Virrat, ei myöskään ole nostamassa teorian osakkeita.

Tämän syvemmälle ei teoria Åkerman-Säynäjokeen kannattane tässä yhteydessä uppoutua – se olisi aivan oma saarnansa. Olen kuitenkin onnistunut mielestäni kesyttämään tämän viritelmän varsin vaarattomaksi. Mutta silmälläpidettävä se toki edelleen on muun muassa sen vuoksi, että Åkermanin tyttären nimi on kerran, ensimmäisessä rippikirjassaan, kirjoitettu muodossa Maria Kirstin Joh.

Suhteita

Kuten olemme nähneet, alkuaikoina Illomäen yhteydet Herrasiin, varsinkin Ylä-Herraseen, olivat tiiviit.

Siinä Illomäki uudistalona luonnollisesti oli saava osapuoli. Tämä virta tempaisi myös Åkermanit jopa siinä määrin, että mikäli nyt hylättäisiin teoria Maria-tyttären päättymisestä Ylä-Herraseen miniäksi ja viimein Illomäen emännäksi, uhkasi hän jäädä ainoaksi Virroille palanneeksi (siirtyneeksi) åkermanilaiseksi, jota Illomäki ei imaissut.

Entä löytyisikö riittävää motiivia vauraan talollisen pojan ja varattoman sotamiehen lesken tyttären liitolle? Erkki Juhonpojan ja Maria Juhontyttären avioitumisen aikoihin toteutettiin molemmissa Herrasen taloissa sukupolvenvaihdos. Nuoret emännät – Heta Yrjöntytär Ala-Herrasessa ja Regina Yrjöntytär Ylä-Herrasessa – olivat siskoksia Ylä-Härkösestä, Åkermanin Marian viimeisestä tunnetusta palveluspaikasta. Ei siis ihme, että molemmat miniät valitsivat mieluusti lastensa kummeiksi syntymäkotinsa väkeä. Esimerkiksi kun kappalainen J. H. Askelin oli 29. marraskuuta 1789 kastamassa Ala-Herrasessa Hetan tytärtä, mainitaan kummeina kaksi nimeä Härkösestä: Juho Yrjönpojka ja Maria Juhontytär. Viimeksi mainitun henkilöllisyyttä ei voida varmuudella selvittää, sillä rippikirjan 1781–1787 päätyttyä Härkösten sivuilla tavataan kolmekin tämännimistä. Kyseessä voi olla Ylä-Härkösen miniä, lapsen äidin veljen (Heikki Yrjönpojka) puoliso (s. 6.6.1760) tai Åkermanin tytär mutta tuskin Ala-Härkösen tytär (s. 15.2.1765), koska sikäläisillä ei ollut ainakaan läheisiä sukusiteitä Herrasiin. Åkermanin tyttären puolesta puhuisi se, ettei nimeä edellä sana ”hustru”.

Kummeista edellinen voidaan yhdistää Ylä-Härköstä vuodesta 1778 palvelleeksi 1754 syntyneeksi rengiksi, joka 30. syyskuuta 1792 toimi samassa roolissa myös Ylä-Herrasessa Reginan ja hänen miehensä Aapo Juhonpojan lapsen kastajaisissa; siinä tilaisuudessa sai nimen myös Aapon Erkki-veljen ja tämän tutkimuksen lähtöhenkilön Maria Juhontyttären esikoinen. Samaisen rengin tapaamme samoissa merkeissä myös Härkösessä 16. toukokuuta 1788 ja 30. toukokuuta 1790, ja mikä kiinnostavinta, jälleen Juho Yrjönpojan nimeä seuraa välittömästi Maria Juhontyttären nimi! Viimeksi mainitussa tapauksessa nimi melko varmasti tarkoittaa Åkermanin tytärtä.

Sytä Åkermanin lesken ja tyttären suuntautumiselle Ylä-Herraseen voidaan hakea kauempaakin. Sipilää, heidän monivuotista olinpaikkaansa, ja Ylä-Herrasta yhdistivät moninkertaiset sukusiteet. Ja olihan sekä Ylä-Herranen että Ala-Herranen tuttu Kirstille jo nuoruusajoilta.

Puolustus on puhunut. Kritiikkiä otetaan vastaan, mikäli mukana seuraa perustelut.

Markku Kalliolinna

Viitteet

(Endnotes)

- ¹ Vanhan Ruoveden historia I:2. Liiteosa. Vanhan Ruoveden historiatoimikunta 1990.
- ² Rippikirjassa 1818-24, jossa hänet viimeisen kerran tavataan, on ensimmäisen kerran mainittu syntymäpäitä – kuitenkin satunnaisesti, vaikka olisi muu kuin Virrat.
- ³ Talonhaltijaluettelossa virh. 1791.
- ⁴ Keuruulta Virroille muuttaneista n. puolet näyttää tulleen Pihlajavedeltä.
- ⁵ RK 1781-87 s. 96, RK 1798-1803 s. 59.
- ⁶ RK 1801-06 s. 137.
- ⁷ Ks. Tuomo Koukkula: Vanhan Ruoveden historia II:1. Ruove-

den historiatoimikunta 1967, s. 76.

⁸ RK 1784-94 s. 355 ja 149.

⁹ Yleensä käytetty historiakirjajäljennöksiä. Vuoden 1765 syntyneiden luettelo on oletettavasti ollut olemassa mutta ei ole säilynyt seuraavissa pitäjissä: Ähtäri, Alavus (ml. Töysä), Korpilah-
ti (ml. Muurame ja Säynätsalo), Jyväskylä, Kauhajoki, Saarijärvi (ml. Karstula, Kyyjärvi, Uurainen ja Pylkönmäki).

¹⁰ Seinäjoenkylän Ala-Marttila?

¹¹ Rippikirjaotteissa henkilönimistä käytetään asiakirjamuotoja. Kirstin perhesuhde tarkistettu alkuperäisestä asiakirjasta. Suttu Abit-sarakkeessa on lähtöisin edelliseltä riviltä.

¹² Isännän äitipuolesta onkin tutkittu esimerkki sivulla 39 (Mor E. Brita Josephi) ja torpparin anopista sivulla 183 (Mor E. Regina Jacobi).

¹³ Tämän Marian syntyperä perustuu rippikirjan 1804-09 sivun 48 (Kuusijärvi) kirjauksiin. Aiemmin Herrasessa hänen syntymäajakseen on ilmoitettu 4.8.1790. Kummaltakaan ajankohdalta ei Virtain syntyneiden luettelosta kuitenkaan löydy merkintää. Sen sijaan 5.8.1790 samaan perheeseen olisi ko. lähteen mukaan syntynyt Liisa. Etunimi siinä lienee kuitenkin virheellinen, ja merkintä tarkoittanee juuri Mariaa, sillä Liisa-nimistä tytärtä ei perheessä näy seuraavassa (1798-1803) rippikirjassa, eikä Virtain kuolleiden luettelosta löydy Liisaan täsmällisesti sopivaa merkintää 1790-98.

¹⁴ Pariskunta solmi avioliittonsa Virroilla 29.4.1787. Juho Paavonpoika Kanonin nuoruudenajat ovat hämärän peitossa ennen vuotta 1776 (Pylkäs), ehkä hän on varasotamies Paavo Erkinpojan poikia Soinin talosta (vrt. kirkonkirjoja Suomen asutuksen yleisluetteloon). Mutta tutustuessamme tuonnempana Kirsti Joonaantyttären menneisyyteen näemme mahdolliseksi sen, että hän olisi Juho Paavonpojan äiti. Kanonin vaimon vanhemmat sen sijaan tunnetaan.

¹⁵ RK 1811-16 Vaasan I. osa s. 53; RK 1817-23 s. 404.

¹⁶ Kylän nimeä ei yleensä ole mainittu, jos se on Virtainkylä.

¹⁷ Rippikirjoissa päivä ja kuukausi ovat toisinaan vaihtaneet paikkaa; lapsuusaika Virroilla, ks. Kirstin tarina.

¹⁸ RK 1798-1803 s. 102 (täällä myös Juho-veli) ja s. 152.

¹⁹ ”syster”, Suomen asutuksen yleisluettelossa virh. ”h:u”.

²⁰ Virtain RK 1804-09 s. 194; Ruoveden RK 1802-07 s. 40.

²¹ Perheen toilauksista kirjoitin Orpanaan 1/2005 s. 30-32.

²² Ruoveden talvikäräjät 1763, sakkoluettelo f. 886.

²³ RK 1768-73 Suihko Nämndem.

²⁴ Heistä vain Vapun syntymäaika on varmistettavissa syntyneiden luettelosta.

²⁵ RK 1775-80 s. 38; RK 1781-87 s. 46 ja 90; RK 1798-1803 s. 170 ja 160.

²⁶ Tätä puoltaa myös se, ettei Kirsti vihitty uudestaan Virroilla tai Ähtärissä 1772-98.

²⁷ Siinä sekä ylälenkillinen S-kirjain että aivan nykymuotoinen M-kirjain noudattavat tämän rippikirjan yleisintä kirjoitustapaa. Molemmissa kirjaimissa vain (vasen) alakaari häipyä näkymättömiin aivan kaaren päätä lukuun ottamatta; tosin toinen viime mainituista voidaan tulkita myös S-kirjainta seuraavaksi pisteeksi. Jos M-kirjainta seuraa piste, se jää reunaviivan peittoon. – Ko. rippikirjan sivulla 153 ”S.M.” todistettavasti tarkoittaa anoppia ja sivulla 103 ”S.F.” appea; toki näitä tarkoittamassa ”Sv.M.” ja ”Sv.F.” ovat yleisempiä.

²⁸ Tuula Saarinen: Karstulan Vahangan Ahosten suku. Saarijärvi 2006, s. 333-335.

²⁹ Virrat 1798-1803, Ruovesi 1783-88, 1789-95, Kuru 1784-89, 1790-95, Ähtäri 1788-93, Pihlajavesi 1788-93, Keuruu 1797-99, Alavus 1809-15, Ilmajoki 1784-89, 1791-97, Jalasjärvi 1785-90, 1791-96, 1797-1802, Kauhajoki 1783-89 ja Ikaalinen 1784-94, 1795-1803.

³⁰ 1.9.1792 kuollut M. J. on vihitty 5.6.1785 ja syntynyt 24.12.1764; 8.5.1793 kuollut M. J. lienee syntynyt 25.2.1783.

³¹ 3.12.1821 § 286, 11.2.1822 § 122, 2.12.1822 § 49, 10.2.1823 § 32, 6.10.1823 § 41, 3.3.1824 § 28 ja 4.10.1824 § 35.

³² Mf. UK 503.

Tuo mummosi museoon!

Suomen maatalousmuseo Sarka on nimennyt vuoden 2008 suomalaisen maaseudun naisen vuodeksi.

Museo toteuttaa vuonna 2008 EMÄNTÄ-näyttelyn sekä aihepiiriin liittyvän seminaarin. Myös museon vaihtuvia näyttelyitä ja tapahtumia sidotaan samaan teemaan vuoden 2008 aikana. Lisäksi vuoden aikana järjestetään maaseudun naisten työtä ja elämää käsittelevä muistitiedon keruu.

Emäntä-teemaan otetaan tuntumaa jo nyt. Suomen maatalousmuseo Sarka kehottaa kaikkia tuomaan mummonsa museoon! **Museokävijät voivat lahjoittaa museolle maaseudulla eläneen tai maataloudessa työskennelleen äitinsä, isoäitinsä, tätinsä, vaimonsa tai vaikka naapurinsa kuvan sekä noin kirjoitetun liuskan verran tietoja ja tarinoita kyseisestä henkilöstä.**

Tammikuusta 2008 lähtien valitaan näiden henkilöiden joukosta joka kuukausi Kuukauden emäntä. Emäntä esitellään museon kotisivuilla. Näyttelyn avauduttua kuukauden emäntä esitellään myös näyttelytiloissa ja muutkin museolle tuodut mummot pääsevät esille. Mummoja voi tuoda museoon 16.11.2007 lähtien aina vuoden 2008 loppuun asti.

Kuvan liitteeksi toivotaan mm. seuraavia tietoja:

- syntymäaika (kuolinaika)
- syntymäpaikka, asuinpaikka
- siviilisääty (tyttönimi), lapset
- koulutushistoria
- työhistoria
- elämäntarina
- huomionarvoisia seikkoja, persoonallisuuden piirteitä, harrastukset yms.
- yhteystiedot (sekä kohdehenkilön että tietojen antajan)

Olga-mamma rappusilla.

Mummon voi lähettää museolle postitse tai tuoda suoraan museoon.

Lisätietoja:

Tutkija Iina Wahlström
iina.wahlstrom@sarka.fi
p. (02) 7637 7016

Suomen maatalousmuseo Sarka
Vanhankirkontie 383
32200 LOIMAA
puh. (02) 763 7700
www.sarka.fi

Vuosikokouskutsu

Tampereen seudun sukututkimusseuran sääntömääräinen vuosikokous pidetään Vanhan kirjastotalon (Keskustori 4, Tampere) luentosalissa **25.3.2008 klo 18.00**. Esityslistalla on seuran säännöissä määrätyt asiat.

Tervetuloa!

ERIPURAISTA

perhe-elämää Kokemäellä

Kokemäen käräjäoikeus syventyi maaliskuussa 1700 pohtimaan paistilalaisen Arvid Pentinpojan ja hänen samassa taloudessa asuvan poikansa Baltsarin suhdetta. Isä Arvid syytti aikuista poikaansa siitä, että tämä oli puhunut hänelle epäkohteliaasti, töninyt ja tuuppinut sekä kerran parikymmentä vuotta sitten jopa tempaissut kirveen ja hyökännyt sen kanssa hänen kimppuunsa.

Isä melskasi pojalleen

Kokemäen Paistilan Hyytin talo oli saanut uuden isäntäväen 1684, jolloin sinne muutti Arvid Pentinpoika vaimonsa Sofia Maununtyttären ja heidän poikansa Baltsarin kanssa. Perhe oli aiemmin asunut Sofia Maununtyttären kotitalossa Paistilan Linterillä, missä Arvid mainitaan ensimmäisen kerran Sofian miehenä ja siltavouti Maunu Erkinpoika Trumetaren ja tämän vaimon Anna Baltsarintyttären välynä 1663.

Näyttää siltä, ettei Hyytillä vietetty rauhaisaa perhe-elämää. Arvid-isän ja Baltsarpojan välit olivat tulehtuneet. Arvidin vaimo, Baltsarin äiti Sofia Maununtytär oli yrittänyt olla puskurina miehensä ja poikansa välillä. Sofia oli jopa noussut miestään vastaan ja lyönyt tätä, koska mies oli melskannut pojalle. Lisää kitkaa tilanteeseen toi Arvidin taipumus juopoteluun. Sofia oli yrittänyt estää pitoja havittelevaa Arvidia ostamasta olutta ja paloviinaa, mikä aiheutti eripuraa puolisoitten välillä.

Tilanteeseen tuskastunut aikamiespoika Baltsar kihlasi iäkkään lesken Anna Catharina Juhantyttären tammikuussa 1687. Tulehtuneen perhetilanteen vuoksi kihlausta voi pitää merkinä Baltsarin halusta päästä avioliiton myötä kotoa pois mutta ehkä myös haluna tehdä isälleen kiusaa. Baltsar mahdollisesti arveli isänsä haluavan lapsenlapsia, joita jo kolme aviomiestänsä haudanneelta Anna Ca-

tharinalta oli turha odotella. Sekä isä että äiti kannattivat kuitenkin kihlausta mutta nähtävästi eri syistä: isä tunsu vahingoniloa arvellessaan, ettei pojalle tule olemaan erityistä iloa vanhasta vaimostaan, ja äiti tunsu huojennusta, kun isä ja poika erotettaisiin toisistaan. Anna Catharinan mahdollisella omaisuudellakin saattoi olla osansa vanhempien kannattaessa poikansa kihlausta. Avioliitosta ei kuitenkaan tullut mitään, kun Baltsar itse alkoi epäröidä päätöstään.

Vaikka Anna Catharina vastusti kihlauksen purkamista (ks. Orpana 2/2004), se onnistui kuitenkin. Baltsar otti vaimokseen 1690–1691 mieluisamman naisen, Maria Niilontyttären Kokemäenkartanosta. Baltsarin äiti kuoli pian sen jälkeen, noin vuonna 1692.

Äitipuoli lietsoi riitaa

Arvid otti heti leskeksi jäätyään toiseksi vaimokseen Lisbeta Martintyttären, ja kotitalosaan asuneen Baltsarin kannalta tilanne paheni entisestään. Uusi vaimo oli vihamielinen poikapuoltaan kohtaan ja yllytti miestänsä haastamaan jatkuvasti riitaa Baltsarin kanssa.

Ilmeisesti juuri toisen vaimonsa Lisbetan kiihottamana Arvid hurjistui viemään riitaisan perhetilanteen oikeuden kuultavaksi. Arvid marssitti maaliskuussa 1700 naapureitaan todistamaan lautamiehille, miten Baltsar on puhunut tottelemattomasti, manailut hänelle, tyrkkinyt häntä ja jopa siepannut kirveen ja hyökännyt sen kanssa isänsä kimppuun; tämä kohtaaminen oli tosin tapahtunut jo parikymmentä vuotta sitten.

Arvidin ja Lisbetan yllätykseksi todistajat – Kupin talon isäntä Jaakko Martinpoika, Erkki Martinpoika ja tämän vaimo Maria Mikontytär sekä Pälälän lampuoti Elias Antinpoika – puhuivat joukolla Baltsarin puolesta ja kiistivät jyrkästi, että Baltsar olisi kohdellut isäänsä sopimattomasti. Sen sijaan todistajat kertoivat, että isä oli nykyisen vaimonsa kanssa päivittäin herjannut Baltsaria niin törkeästi, että koko kylä oli kuunnellut sitä suuttuneena.

Lisbeta-vaimo oli alkanut melskaamisensa nähtävästi heti tultuaan taloon. Naapuritalon Kupin isäntä Jaakko Martinpoika nimittäin todisti valalla, että kun hänen talvella 1693 piti matkustaa Turkuun yhdessä vanhemman veljensä Erkin ja Baltsarin kanssa, hän kuuli aamurukouksen aikaan Lisbetan metelöineen suuresti Hyytiällä.

Pälälän lampuoti Elias Antinpoika puolestaan todisti, että Arvid oli kolme vuotta aiemmin tuodessaan Eliakselle taljan säilytykseen kertonut, että Baltsar oli halunnut ot-

taa taljan häneltä. Elias kertoi, että taljasta oli syntynyt riitaa muttei kuitenkaan tappe-
lua tai muuta kohtuuttomuutta.

Baltsar Arvidinpoika itse kiisti kaikki isänsä syytökset ja vakuutti kaikissa kohdissa viat-
tomuuttaan. Hän myös piti isänsä puolta selittäen, ettei isä kantaisi häntä kohtaan kau-
naa, jollei äitipuoli Lisbeta Martintytär olisi tätä siihen yllyttänyt.

Oikeusjuttu päättyi lautamiesten taivuttua uskomaan Baltsaria ja todistajia.

Epilogi

Toivoa sopii, että Baltsarin käräjillä esittämä sovittelleva lausunto paransi hänen ja isänsä Arvidin välejä, sillä suku eli saman katon alla vielä vuosikausia. Isä Arvid haudattiin Kokemäellä 1714. Baltsar, joka toimi lautamiehenä ja kirkon kuudennusmiehenä, haudattiin maaliskuussa 1729. Hän oli kuollut pian vaimonsa Maria Niilontyttären kuoltua ja tultua haudatuksi 6.1.1729. Baltsarin äitipuolen Lisbeta Martintyttären kuolinaikaa ei tiedetä.

*Virpi Nissilä – Ulla Koskinen –
Johanna Kurela – Tiina Miettinen (piirros)*

Lähteet

Kokemäen käräjät 23.9.1689, s. 504–505.
Kokemäen käräjät 7.–8.3.1700, s. 569–573.
Suomen asutuksen yleisluettelo: Kokemäki.

Apuasi tarvitaan!

Tampereen seudun sukututkimusseuran hallitukseen etsitään uutta **retkistä vastaavaa** jäsentä nykyisen retkivastaavan Jukka Sirénin esitettyä toiveensa luopua tehtävästään seuraavan vuosikokouksen yhteydessä.

Seuran omaan kirjastoon, joka on avoinna jäseniltojen yhteydessä klo 17–18, etsitään uutta **kirjastonhoitajaa**. Tehtävä edellyttää paitsi huolellisuutta ja tarkkuutta myös kykyä aakkostaa oikein, pitää kirjahyllyt ja kortistot järjestyksessä, kirjata vanhan mallin mukaan kirjalainat sekä uudet kirjat kortistoon ja ja ennen kaikkea sulloa kirjat ahtaaksi käyneisiin kirja-
kaappeihimme.

Seura etsii edelleen myös **Vuosikirjalle toimittajaa**, jonka tehtävänä on yksi tai kaksi kertaa vuodessa toimittaa tekstejä julkaisuksi. Tehtävässä tarvitaan hyvää suomen kielen taitoa, omaa tietokonetta sekä tekstinkäsittelytaitoja.

Jos tunnet, että voisit ryhtyä johonkin näistä tehtävistä, niin ota yhteyttä johonkin hallituksen jäseneseen ja kysy lisätietoja!

Joutsiniemen Auli oli ensimmäisiä Auleja Suomessa

Äitini syntyi 1901 Kangasalla. Hän sai kasteessa nimen Auli, joka oli hänen ikäisellään harvinainen. – Enoni nimeä ehdotti. Oli kai kuullut sellaisen nimen pitäjällä liikuessaan. Ainakin Joutsiniemessä oli Auli-niminen tytär, kertoi äitini. – Lapsena en yhtään pitänyt nimestäni, kun sellaista ei ollut muilla. Toivoin, että olisin ollut vaikka Aili kuten serkkuni.

Vanhempiana äiti oli jopa ylpeä harvinaisesta nimestään. Hän kertoi katselleensa kuolinilmoituksista, löytyykö vanhempia Auleja. Ei ollut löytynyt.

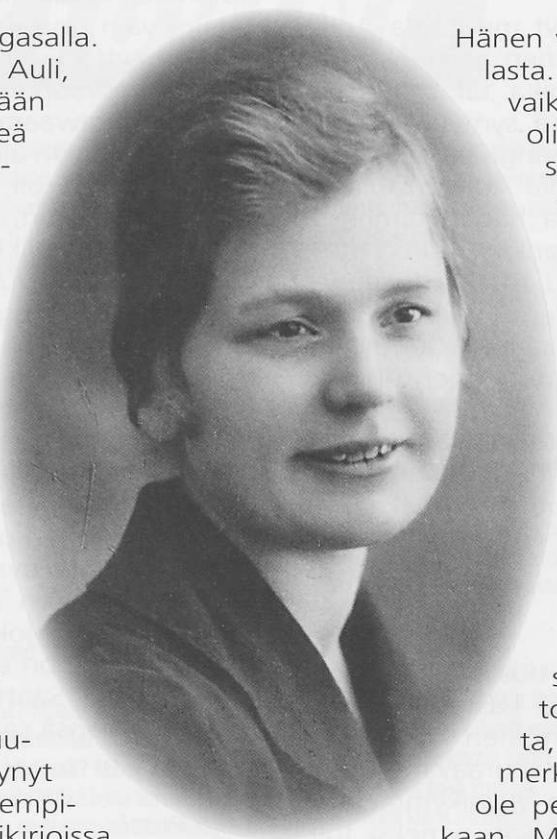
Kaunisointuinen uutuusnimi Auli on yleistynyt aika nopeasti äitiäni nuorempien keskuudessa. Etunimikirjoissa mainitaan ensimmäisinä nimen kantajina professorin tytär Aamu *Aulikki* Koskimies, joka oli syntynyt 1904, ja oopperaulaja *Aulikki* Rautawaara, joka oli syntynyt 1906. Nimikirjoissa arvellaan myös, että Auli olisi lyhennelmä nimestä Aulikki. Kangasalaiset Auli Joutsiniemi ja äitini Auli Perälä ovat kuitenkin heitä vanhempia, joten tieto on virheellinen.

Varhaisimmat Aulit 1880-luvulta

Kangasalan Joutsiniemessä kansallisaatteen omaksuneeseen rusthollariperheeseen syntynyt tyttövuva kastettiin Auliksi joulukuussa 1886. Kangasalan kastekirjassa sivulla 332 on kirjattuna seuraavat tiedot:

År 1886. 29.11. (syntymäpäivä), 7.12. (kastepäivä) Joutsiniemi Rusthollaren Johan Adolf Simonssons och dess h:u Ulrika Gustafsd:s barn Auli. Festes: Folkskolläraren Nikodemus Takanen med hustru Sofia och Fru Gustava Sevon. Döpt i Joutsiniemi af J. A. Colerus.

Joutsiniemen rusthollin isäntä Johan Adolf on syntynyt Kangasalla kotitalonsa poikana.

Hänen vaimonsa Ulrika oli Hattulasta. He olivat kotipitäjässään vaikutusvaltainen perhe, joka oli varhain omaksunut kansallisaatteen. Jo edellisessä sukupolvessa Simo Joutsiniemi oli ollut kunnalliskouksen esimies ja valtiopäiväedustaja. Johan Adolf Joutsiniemi oli 1889 alkaen kuntakokouksen esimies ja monessa edistyshankkeessa mukana.

Kansallisuusaate näkyy perheen lasten etunimissäkin. Vanhimmat lapset olivat Helmi, Eine Gustaava, Lauri Ilmari ja Kaino Anna. Nuorin tytär sai 1886 nimen Auli. Nimitös tosin tuntuu suomalaiselta, mutta mitään sisällöllistä merkitystä sillä ei ole, eikä se ole peräisin kansanrunoudestakaan. Mistä he olivat Auli-nimen kuulleet? Tiesikö tytön kummi, kansakoulunopettaja Takanen nimen jo entuudestaan? Ehkä vaikutteita oli tullut viron kielestä. Virossa nimi Aulika on esiintynyt jo 1845, ja Pärnussa on katu nimeltään Auli. Eräs vesilintu on pärnulaisten mukaan auli.

Joutsiniemen Auli ei saanut kaimoja Kangasalla ennen kuin vuonna 1901, jolloin äitini sai saman nimen. Kasteluetteloista 1800-luvulta en löytänyt muita Auleja.

Väestörekisterikeskuksen¹ tiedoista selviää, että Auli Joutsiniemi ei kuitenkaan ole Suomen ensimmäinen Auli. Ennen häntä on kastettu ainakin yksi Auli vuonna 1881. Seuraavat Aulit ovat vuosilta 1886, 1887, 1892, 1895, 1896 ja 1897. Yhteensä väestötietokannassa on 1800-luvulta 12 Auli-nimistä tyttöä ja yksi poika. Nimi oli silloin vielä harvinainen.

Siirtolaistiedoista löytyi Auli Antila, joka oli lähtenyt 1903 Amerikkaan 16-vuotiaana, jo-

Kuvassa Auli Perälä, maalaistalon tytär Kangasalan Havisevalta, sai etunimekseen Auli 1901.

Kuva Seija Pessin albumi

ten hän lienee syntynyt 1887. Kristiinankaupungista oli lähtenyt 1901 Amerikan siirtolaiseksi 2-vuotias Auli Hakola. Passiluettelosta löytyi myös kaksi Aulia: Kauhajoella syntyneet Auli Maria Kallio (s. 1898) ja Auli Maria Keskiraaska (s. 1899). Ehkä Auli-nimen leviäminen Suomessa onkin alkanut Kangasalan lisäksi Pohjanmaalta.

HisKin avulla on löytynyt muutama Auli-nimen kanssa samantapainen etunimi. Oripäässä 1723 lapsi (poika tai tyttö) sai nimen Auliskin. Helsingissä syntyi Wilhelm Maurits Aulich 1850. Helsingissä on 1844 kuollut pieni tyttö Apollonia Aurora Aulida, mutta syntyneiden kirjassa hänen nimensä oli Adelaide. Virossa Auli onkin Suuren etunimikirjan mukaan tulkittu Adelen lyhente-mäksi. Ikaalisissa syntyi Maria Auliina 1889. Väestörekisteritietojen mukaan 1900-luvulla kymmenen lasta onkin saanut nimen Auliina ja kaksi nimen Aulikka.

– Aina auliina ja aina toiveikkaina tämä kunnan pari, alkoi onnittelupuhe äidilleni ja isälleni, jonka nimi oli Toivo. Siinä säkeessä oli Aulin nimelle annettu myös merkitys.

Nimi yleistyi hitaasti

Aluksi ei tiedetty, sopisiko uusi Auli-nimi työlle vai pojalle. Kerimäellä kastettiin 1892 poikalapsi Auli Heikki, ja toinen Auli-poika on vuodelta 1894. Vaikka seuraavan vuosisadan neljän ensimmäisen vuosikymmenen aikana neljäkymmenen pojan nimeksi tuli Auli, nimi vakiintui naisen etunimeksi. Auli saatettiin ymmärtää sisarnimeksi Aulikselle, jota aikaa myöten alettiin käyttää miehen nimenä. Aulis oli uusi nimi, ja sitäkin annettiin aluksi myös tytöille.

Suomen almanakkaan nimet Auli ja Aulikki otettiin vuonna 1929. Nimipäiväksi tuli 16. joulukuuta, joka aikaisemmin vuodesta 1908 oli ollut Adelen päivä. Inkerinmaalaisessa nimipäiväkalenterissa Auli oli jo vuodesta 1909.

Etunimien yleistymistä 1900-luvulla voi selvittää väestötietojärjestelmän nimitietojen avulla. Sen mukaan ensimmäinen Aulikki on vuodelta 1900, minkä jälkeen löytyy 1904 kaksi ja 1905 jälleen kaksi Aulikkia. Aikaa myöten Aulikista tuli Aulia suosituampi ehkä siksi, että se sopii hyvin toiseksi etunimeksi. Väestörekisteriin on merkitty (5.11.2007) kaikkiaan 5227 Aulia ja 13534 Aulikkia.

Auli-nimi yleistyi hitaasti. Sen sai vuosittain nimekseen alle kaksikymmentä tyttöä vuosina 1900–1926. Sen jälkeen nimen suosio lisääntyi. Sotien jälkeen Auli-nimen käyttö oli

suurimmillaan parikymmentä vuotta, mutta silloinkin sen sai vuosittain vain alle kaksisataa tyttöä. Nimen suosio alkoi laskea 1970-luvulla ja on nykyisin aallonpohjassa. Vuonna 2007 Auli-nimen on saanut (5.11.2007 mennessä) vain neljä tyttöä.

Aulikki-nimi yleistyi vielä hitaammin kuin Auli. Vuosisadan alussa nimeä annettiin vuosittain vain muutama, mutta 1930-luvulla sen käyttö lisääntyi voimakkaasti. Nimen suosion kasvuun vaikutti ilmeisesti sopraano Aulikki Rautawaara, jonka loistokas ura alkoi juuri 1930-luvun alkupuolella. Sotien jälkeen Aulikin suosio oli suurinta kahdenkymmenen vuoden ajan, jolloin joka vuosi kastettiin 300–400 Aulikkia. Nimen käyttö kääntyi laskuun 1970-luvulla ja on nykyisin melko vähäistä – vuonna 2007 Aulikki-nimen on saanut kuusi tyttöä. Molemmilla nimillä suosion kaari on ollut samansuuntainen, mutta Aulikki-nimellä se oli korkeampi.

Harrastuksensa lomassa sukututkijat usein tarkkailevat etunimiä. Varmaan useat ovat tehneet huomioita, että jotkut nimet ovat tyypillisiä joillekin paikkakunnille. Samoin joka aikakaudella ovat olleet myös omat muotimensa, joiden alkuperää voi mielessänsä pohtia. Enkä joku sukututkija voisi antaa vihjeen, missä on elänyt ensimmäinen 1881 syntynyt Auli. Saattaisipa selvitä sekin, mistä hän on nimensä saanut.

Seija Pessi

¹ Väestörekisterikeskuksen nimitiedot ja nimien lukumäärät on laskettu niistä henkilöistä, jotka on rekisteröity Suomen väestötietojärjestelmään. Rekisteröinnin yhteydessä he ovat saaneet suomalaisen henkilötunnuksen. Henkilötunnukset annettiin elossa oleville henkilöille vuosien 1964–1968 välisenä aikana, minkä jälkeen lapsi on saanut henkilötunnuksen syntymäilmoituksen tai erillisen rekisteröinnin perusteella. Varsinkin harvinaisten nimien osalta ja vanhimman aikakauden nimiä tarkasteltaessa on muistettava, ettei väestörekisterikeskuksen nimitieto kerro koko totuutta nimistä. Nimenkantajia on voinut olla lukuisia, mutta jos he ovat kuolleet ennen kuin saivat henkilötunnuksensa, ei heitä ole kirjattu väestötietojärjestelmään.

Lähteet

Kangasalan seurakunnan kirkonkirjat.
Lempiäinen, Pentti 2004: Suuri etunimikirja. Kolmas, tarkistettu painos. WSOY, Helsinki.
Lempiäinen, Pentti 1983: Nimipäiväsanat. Kolmas, korjattu painos. Kirjapaja, Helsinki.
Suomen Sukututkimusseuran historiakirjatietokanta HisKi osoitteessa <http://hiski.genealogia.fi/historia/>.
Väestörekisterikeskuksen nimitietokanta osoitteessa <http://www.vaestorekisterikeskus.fi/>.

Traktori- muistokysely 2007: Suomen maatalous- museo Sarka

Suomen maatalousmuseo Sarka ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Kansanrunousarkisto käynnistävät muistitiedon keruun, jonka tarkoituksena on saada talteen koneellisen maatalouden historiaa yksilön näkökulmasta.

Keruu kootaan traktoreihin liittyviä muistoja, kokemuksia ja tarinoita sekä valokuvia.

Kerro tosipohjainen kertomuksesi traktoreista ja niillä työskentelystä. Kerro tapahtumista, kokemuksista ja omista muistoistasi. Voit kirjoittaa lapsuusajasta tai nykypäivästä, erikoisesta sattumuksesta tai arkisesta työstä. Kerro isännän aherruksesta tai kaupunkilaisserkun ensikosketuksesta traktoriin. Kerrottavaa löytyy, vaikka et omaa traktoria omistaisikaan.

Kirjoita vapaamuotoisesti annettujen teemojen pohjalta itsellesi sopivalla tyylillä. Kiitos vastauksestasi!

1. Ensimmäinen traktori

- Mikä oli ensimmäinen traktori? Milloin, miksi ja mistä se hankittiin? Mitä työkoneita samalla hankittiin?
- Millä perusteella traktori valittiin? Tehtiinkö vertailuja vai otettiin se mitä oli saatavilla?
- Miltä ensimmäisen traktorin hankinta tuntui? Millaisella traktorilla opeteltiin traktorihommia? Osallistuitko myyjien traktorikursseille? Millaisia ne olivat?
- Kuinka kauan ensimmäinen traktori oli käytössä? Milloin ja miksi siitä luovuttiin vai hankittiinko rinnalle uusia koneita? Mikä kone korvasi tai hankittiin ensimmäisen traktorin rinnalle? Onko myöhemmiltä traktoreilta vaa- dittu samoja vai eri ominaisuuksia kuin ensimmäiseltä?

2. Hevonen lähti, traktori tuli

- Millainen oli talon hevoscanta silloin, kun traktori hankittiin? Luovuttiinko hevosista traktorin hankinnan yhteydessä vai käytettiinkö hevosta ja traktoria rinnan? Miten pitkään?
- Milloin traktori tuli taloon? Minkälainen se oli?
- Miten traktorilla työskentely erosi hevosen kanssa työskentelystä? Miksi päätettiin vaihtaa traktoriin? Olitko innokas vai vastahakoinen muutoksen suhteen?
- Muutettiin hevosvetoisia työkaluja traktorivetoiseksi? Mitä? Miten? Kuka teki muutostyöt?
- Miltä hevosesta luopuminen tuntui? Millainen oli päivä, jolloin hevonen laitettiin "korkealaitaiseen"?

3. Elämäni traktorit

- Ovatko kaikki traktorisi olleet samaa merkkiä? Miksi? Miten päädyit juuri kyseiseen merkkiin? Oletko välillä vaihtanut merkkiä? Miksi?
- Kuinka monta traktoria olet omistanut ja milloin ne on hankittu? Milloin on ollut aika vaihtaa traktoria tai hankkia rinnalle uusi?
- Mikä traktori (oma tai elämän varrella tavattu) on tehnyt suurimman vaikutuksen tai jäänyt parhaiten mieleen? Miksi?
- Mitä traktoria et käyttäisi mistään hinnasta? Miksi?
- Mitä kaikkia töitä, erikoisiakin, traktorilla on tehty?

Kirjoitusohjeet

Kirjoita vastauksesi valkoiselle A4-arkille vain paperin toiselle puolelle. Älä käytä tarroja, teippejä tai niittejä.

Kirjoita erilliselle paperille taustatietosi: nimi, osoite, puhelinnumero; koulutus ja ammatti (myös entiset); syntymäaika ja -paikka sekä allekirjoitettu suostumuksesi siihen, että lähettämäsi aineisto arkistoidaan nimelläsi tutkimuskäyttöön.

Lähetä vastauksesi 31.3.2008 mennessä osoitteeseen Suomen maatalousmuseo Sarka, Vanhankirkontie 383, 32200 Loimaa tai sähköpostitse osoitteeseen iina.wahlstrom@sarka.fi. Kuoreen tai viestin aihekenttään tunnus "Traktori". Vastaajille jaetaan kirjalpalkintoja.

Kirjoitusten käyttö

Kaikki vastaukset tekijätietoineen tallennetaan Suomen maatalousmuseo Saran arkistoon ja kopiot niistä Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon. Kirjoitukset ovat tutkijoiden käytettävissä kyseisissä arkistoissa niiden käyttösääntöjen mukaisesti. Suomen maatalousmuseolla on oikeus julkaista aineistoa omissa julkaisuissaan, näyttelyissään sekä mahdollisessa kokoomateoksessa.

Valokuvien keruu

Jos liität vastaukseesi valokuvia, merkitse niiden yhteyteen selvästi, pitääkö kuvat tai negatiivit palauttaa vai ei.

Kirjoita jokaisesta kuvasta mahdollisimman tarkat tiedot erilliselle paperille (ei kuviin). Tärkeimmät tiedot ovat kuvaus aika ja -paikka, kuvan aihe, kuvatut henkilöt sekä kuvaaja.

Älä kiinnitä kuvia mihinkään, taitettu valkoinen paperi tai puhdas kirjekuori on hyvä suoja; älä myöskään revi valokuvia irti vaan lähetä valmiit albumit tai albumilehdet sellaisenaan. Lähetä myös negatiivit (kokonaisina negatiiviliuskoina) mikäli ne ovat käytössäsi. Kysy lisätietoja tarvittaessa keruun järjestäjiltä.

Jos kuva-aineisto on jo digitaalisessa muodossa, lähetä kuvatiedostot, älä niiden tulosteita.

Valokuvien käyttö

Kuvat tai niistä otettavat kopiot tallennetaan Suomen maatalousmuseo Sarkan. Suomen maatalousmuseolla on oikeus käyttää kuvamateriaalia näyttely-, julkaisu- ja tiedotustoiminnassaan, julkaista kuvat Museot Online -hakuportaalissa sekä saattaa kuvia mm. muiden museoiden käyttöön arkiston käyttösääntöjen mukaisesti.

Järjestäjät pidättävät oikeuden tehdä kuvista katselukopiot Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kansanrunousarkistoon.

Lisätietoja ja ohjeita:

Suomen maatalousmuseo Sarka

Iina Wahlström
iina.wahlstrom@sarka.fi
p. (02) 763 77016
www.sarka.fi

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Kansanrunousarkisto
keruu@finlit.fi
p. 0201 131 240

Kansanrunousarkiston kuva-arkisto, p. 0201 131 286

Linnan ja Sillanpään sukunimien muodostuminen Urjalassa

Vuonna 2006 lähdin selvittämään oman sukunimeni ja samalla myös Linnan sukunimen syntyhistoriaa. Näiden sukujen elämä Urjalassa on paljon ollut kytköksissä Urjalan kahteen kartanoon, Nuutajärveen ja Honkolaan, joten aluksi muutama sana näistä kartanoista.

Urjalan kartanot

Urjala kuului 1800-luvulla ja vielä 1900-luvun alussa Hämeen huomattavimpiin torpparipitäjiin siellä olevien kartanoiden Nuutajärven ja Honkolan ansiosta. Torppia Urjalassa oli kaikkiaan noin 260. Torpparilain aikaan vuonna 1918 torppien määrä Nuutajärvellä oli 59 ja Honkolassa 76 kappaletta. Talonpoikaistalojen torppia oli mainittuna aikana yhteensä 129.

Nuutajärven kartano oli syntynyt vuonna 1606 Kaarle-herttuan (kuninkaana Kaarle IX) antamasta lahjoitusmaasta. Vuonna 1930 kartanon pinta-ala oli 6990 hehtaaria. Vuonna 1940 pika-asutuslain perusteella siitä luovutettiin noin tuhat hehtaaria. Kartano jaettiin vuonna 1943 viiteen noin tuhannen hehtaarin tilaan: Nuutajärvi, Kinola, Raikko, Valajärvi ja Metsätila. Tilat kuuluvat 1843 kartanon ostaneen eversti Torsten Costianderin jälkeläisille. Kantatila päärakennuksineen tuli Einar ja Anna-Lisa Branderille.

Honkolan kartano syntyi 1730, kun ratsumestari Göran Nötebom sai lahjoituksena Honkolan suurtilan ja Honkolan kylän toisen tilan. Vuoden 1918 torpparilain jälkeen tilan pinta-ala oli 5989 hehtaaria. Tila käsitti tällöin pääkartanon lisäksi Velkalan sivutilan, joka on yhdistetty Aatelin ja Knuuttilan rälsitiloista sekä Paavolan perintötilasta, Kampparin kylän Vähätalon eli Villamon, Kehron kylän Laurilan ratsutilan, puolet Pakkasen ja Nääpän perintötiloista sekä entisen Joutun torpan, josta 1800-luvun alussa oli tehty lampuotitila, Urjalankylän Perttulan perintötilasta osan ja Vahosten kylän Vehmaan perintötilan. Honkolan kartanon nykyinen pin-

ta-ala on noin 3500 hehtaaria, josta peltoa on noin 400 hehtaaria (Stormbom 1992).

Linnan ja Sillanpään sukujen vaiheita Urjalassa

Urjalan pitäjän Linnan ja Sillanpään suvuilla on yhteiset isänpuoleiset esivanhemmat.

Sukujen historia Urjalassa alkaa vuodesta 1786, jolloin esi-isäni Johan Gustafsson (s. 1771) saapui Perniöstä hoitamaan pappilan maita uuden kirkkoherran Henrik Reilinin mukana. Johan Gustafsson oli pappilan Kivikasken torpparina vuodesta 1786 vuoteen 1797. Hän meni naimisiin Urjalan Häihälästä kotoisin olevan Maria Johansdotterin (s. 1768) kanssa. Gustafsson siirtyi 1797 Nuutajärven kartanon Ojanperän torppariksi, jossa toimessa hän oli vuoteen 1808 saakka. Avioparilla oli yhteensä kymmenen lasta, joista neljä syntyi Kivikasken ja kuusi Ojanperän torpassa. Lapsista nuorin oli Wilhelm (s. 1807).

Wilhelm asusti vuosina 1809–1814 Rita-ojan torpassa, oli renkinä pappilan Pohjois- ja Kivikaski-torpissa 1817–1823 sekä Ehvon Patetussa vuosina 1818–1823. Samoin hän oli renkinä Vahoisten kylän Rekusessa 1826–1827. Ripille hän pääsi 1826. Hänet vihittiin 1830 pitäjänräättäli Gustaf Berggrenin tyttären Greta Lisan kanssa Velkalan Sillanpään torpassa. Wilhelm oli Honkolan kartanon renkinä ja jyvätorpparina vuosina 1834–1835. Vuodesta 1835 vuoteen 1872 hän oli Velkalan kylän Lähteenkorvan torpparina.

Wilhelmillä oli kuusi lasta, joista kaksi oli poikia, nimittäin Wilhelm (s. 1841) ja Carl (s. 1843). Nimien kirjoitusasu muuttui rippikirjoissa vuosien mittaan. Aluksi oli Wilhelm ja Carl Wilhelmsson, sitten rippikirjojen vuonna 1900 muuttuessa suomenkieliseksi Vilhelm Vilhelminpoika ja Karl Vilhelminpoika. Lopuksi nimet muuttuivat vielä niin, että Vilhelmistä tuli Ville Villenpoika ja Karlista Kalle Villenpoika.

Isä Wilhelm Johansson kuoli Lähteenkorvan torpassa 1874, ja hieman ennen sitä torpan nimi muuttui Linnan torpaksi. Vuoden 1865–1871 rippikirjassa mainittiin ensi kerran Lähteenkorvan lisäksi nimi Linna ja rip-

pikirjassa 1873–1880 mainittiin rinnakkain molemmat nimet. Rippikirjassa 1880–1889 on vielä mainittu molemmat nimet, Linna ensin ja Lähteenkorva suluissa ja yliviivatuna.

Linnan torpan nimi johtuu lähellä olevasta Linnankallios-
ta. Se on läheisestä joesta (nykyinen Tarpianjoki) johtuen joskus ollut veden ympäröimä. Kirjailija Väinö Linna on tulkinut, että mahdollisesti pakanuuden aikana kallio toimi turvapaikkana, josta myös "linna" ja myös hänen sukunimensä ovat peräisin.

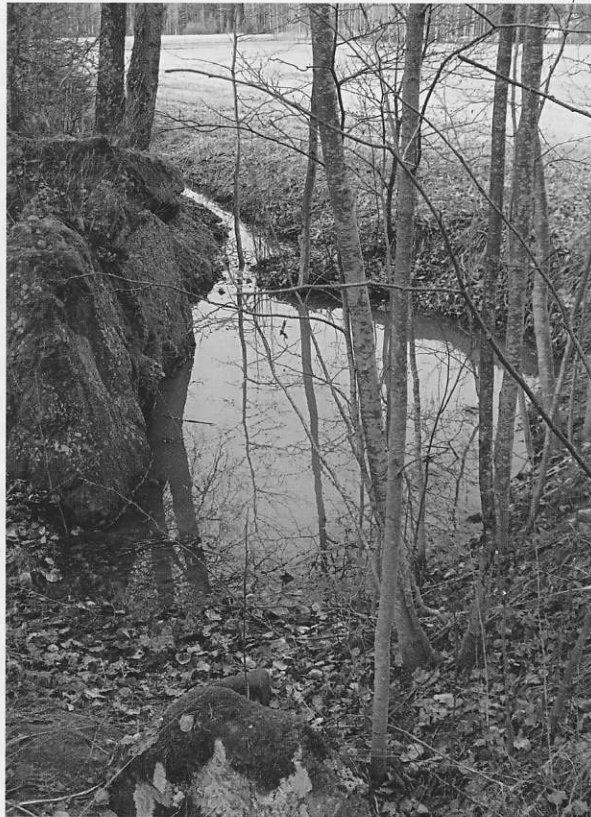
Wilhelm Johanssonin jälkeen torpan pitäjäksi tuli 1873 Kalle Villenpoika, kun taas esi-isäni Ville Villenpoika muutti Honkolaan. Tässä tapahtui Linnan ja Sillanpään sukuhaarojen eroaminen toisistaan.

Linnan torppa

Kalle Villenpojasta (s. 1843) tuli Linnan torpan haltija vuonna 1872, jolloin hänen isänsä jäi eläkkeelle. Honkolan torpat kulkivat suurelta osin isältä pojalle, niin että torppareiden joukossa oli runsaasti kolmen polven, joskus useammankin polven torppareita. Sopimukset tehtiin yleensä eliniäksi. Vuonna 1908 eduskunta hyväksyi uuden maanvuokralain, jonka mukaan vuokra-aika tuli lyhyissä sopimuksissa pidentää vähintään 50 vuodeksi.

Kalle Villenpoika avioitui Jannakkalasta kotoisin olevan Marian Juhontytären (s. 1845) kanssa. Heille syntyi yhdeksän lasta: Amanda, Karl eli Kalle, Viktor eli Vihtori, Miina, Olga, Johan Wilhelm, Emil Arvid, Otto ja Ida Karolina.

Vanhin pojista Kalle (s. 1872), muutti kotoaan Hakalan torppaan. Hänen sukunimekseen tuli sittemmin Hakala. Sieltä

Velkalan kylän Lähteenkorvan torppa on saanut nimensä paikalla olevasta lähteestä, joka muodoltaan muistuttaa ihmisen korvaa. Myös Honkolan kylässä oli samanniminen torppa.

hän muutti vaimonsa Mantan ja tyttärensä Selman kanssa 1904 Sortavalaan, mutta palasi sieltä takaisin Urjalaan Härmälänkylälle 1911.

Linna-nimi sukunimenä esiintyy ensimmäisen kerran rippikirjassa vuonna 1910. Väestörekisterikeskuksen elokuun 2007 tilaston mukaan Linna-nimisiä henkilöitä on Suomessa 2247

henkeä. Linna-nimisiä henkilöitä on ollut Lounais-Hämeessä jo 1500-luvun alkupuolella.

Seuraavaksi vanhin poika oli Vihtori (s. 1874). Hän toimi karjan välittäjänä ja teuras-
tajana. Vihtori Kallenpoika vihittiin 1907 Johanna Maria (Maija) Nymanin (s. 1888 Urjala) kanssa. Vihtori vuokrasi ja sittemmin lunasti itselleen Honkolan kartanolta Linnan torpasta erotetun 1,5 hehtaarin laajuisen maa-alueen, jolle hän rakensi talon. Heil-

Linnan torpan paikalla oleva Kuisman talo.

le syntyi kymmenen lasta, joista kirjailija Väinö Linna (s. 1920) oli seitsemäs. Vihtori Linna kuoli vuonna 1927.

Linnan torpan vuokrasopimus tehtiin sitten Vihtorin sisaren Miinan (s. 1878) ja hänen miehensä Juho Vihtori Adolfinpoika Kallion (s. 1877) kanssa. Heidän hallussaan Linnan torppa oli torppien itsenäistymiseen vuoteen 1918 asti, jolloin he saivat lunastaa torpan itsenäiseksi tilaksi. Kartano käytti lunastuksen yhteydessä oikeuttaan vaihtaa lähellä päätiluksia sijaitsevan maan kauempana kartanosta olevaan Kikurin Haapalaan. Miina Kallio kuoli salamaniskusta 1927.

Vanha torppa jäi kartanon omistukseen, mutta erotettiin siitä myöhemmin siirtoväen pika-asutuksen yhteydessä. Kalle Villenpoika (s. 1843) kuoli 1930. Kartano myi torpan 1945 Karjalasta tulleelle Jooseppi Kuismalle, jonka pojanpoika Ismo Kuisma omistaa nykyään tilan. Tilan pinta-ala on 14 hehtaaria. Vanha Linnan torppa purettiin 1949 uuden päärakennuksen valmistuttua.

Sillanpään eli Vellin torppa

Ville Villenpoika (s. 1841) oli Lähteenkorvasta lähdettyään 1865 muun muassa Honkolan kartanon omistaman Knuuttilan ratsutilan voutina. Hän avioitui 1863 Vesilahden Riehukskankaalta kotoisin olevan Henrikan Juhontyttären (s. 1843) kanssa. Heille syntyi kaikkiaan kymmenen lasta, joista isoisäni Oskar (s. 1872) oli viides. Vuodesta 1873 lähtien Ville Villenpoika toimi Velkalan Sillanpään torpan torpparina.

Sillanpään torpasta käytettiin myös nimeä Vellin torppa. Tämä johtuu siitä, että torpassa oli aiemmin asunut ruotusotamies Erik Berthson Well. Hän oli syntynyt 1768 Lemppälän Tolvilassa ja tullut Velkalaan 1799. Hän oli syntyjään pätkäneläisen puuaapisen

tekijän Daniel Medelplanin jälkeläinen suoraan alenevassa polvessa. Hän oli kolme kertaa naimisissa ja kuoli 1843. Vuonna 1845 Sillanpään torpassa asusti kaikkiaan 14 henkeä, joista eräs oli Erik Wellin leski Lisa Olofsdotter Well (s. 1785).

Erik Wellin jälkeen Sillanpään torpan pitäjäksi tuli hänen poikansa Johan Eriksson (s. 1796), joka oli naimisissa Anna Stina Gustafsdotterin (s. 1798) kanssa. Tämä oli puolestaan aiemmin mainitun Greta Lisa Berggrenin vanhempi sisar. Johan Erikssonin jälkeen Sillanpään torpan pitäjäksi tuli hänen poikansa Kaarle Fredrik Johansson (s. 1840) yhdessä vaimonsa Fredrika Mäki-Eerolan (s. 1838) kanssa. Heidän jälkeensä torpan pitäjäksi tuli siis Ville Villenpoika.

Vuodesta 1890 lähtien Vellin torpan pitäjänä oli Villen poika Kalle Villenpoika (s. 1868). Tämä Kalle oli naimisissa Urjalasta kotoisin olleen Vilhelmina Gröndahlin (s. 1867) kanssa. Heillä oli kaksi lasta: Vilhelmiina (Mimmi) ja Armiida. Vilhelmiina meni sittemmin naimisiin Kalle Linnan (s. 1843) pojan Emil Arvidin (s. 1884) kanssa. Emil Arvid tai Emiili, kuten sanottiin, oli muuttanut Amerikkaan, mutta ei ollut viihtynyt siellä, vaan oli palannut Titanicin uppoamisvuonna 1912 takaisin Suomeen. Ville Villenpoika kuoli 1924.

Kalle Villenpoika Sillanpää (s. 1868) piti torppaa vuoteen 1918 saakka ja asui sen jälkeen perheineen Kehrolla Kylä-Huhti-nimisessä paikassa. Vihtori Linnan kuoltua tämän perhe joutui myymään asumansa talon ja muutti tyhjille jääneeseen Vellin torppaan.

Pekka Sillanpää Sillanpään torpan paikalla nykyisin olevan talon edustalla.

Kuva Minna Huupponen

*Wilhelm ja Henrika Sillanpään
perhettä 1910 Vellin torpan edessä
Velkalassa. Edessä istumassa
Wilhelm Sillanpää, Armida (Kallen
tytär) Sillanpää ja Kalle Sillanpää.
Takana seisomassa Ida Amanda
(Heikin vaimo) Sillanpää s
Gröndahl, Mimmi (Kallen tytär)
Sillanpää, Henrika Juhontytär
Sillanpää, Heikki Sillanpää ja
Vilhelmiina (Kallen vaimo) Sillanpää
S Gröndahl. (Jukka Lepola)*

Kuva teoksesta Heikkilä-Berggrenin suku. Yrjön sukuhaara. Julkaistu Yrjö Salon luvalla.

Sillanpään torppa sijaitsi Kortejärven ja Jalantjärven yhdistävän Tarpianjoen Kevon sillan läheisyydessä. Koska siltoja on monia, niin Sillanpää-nimikin on verraten yleinen tilan nimenä. Urjalassakin oli ainakin kahdeksan Sillanpää-nimistä torppaa. Ensimmäisenä perustettiin 1761 Honkolan kartanon sivutilan Kehron Laurilan Sillanpää, 1775 Nuutajärven kartanon Sillanpää, 1790 Välikkilän Vähätalon Sillanpää, 1820 Honkolan kartanon Velkalan Sillanpää, joka siis oli sukuni torppa. Lisäksi Sillanpää-niminen torppa oli muun muassa Honkolan kartanon omistamalla Vehmaan perintötilalla Vahoisten kylässä, Mellolan kylässä Neppisellä, Hakkilan kylän Pusalla ja Kokon kylän Mäenpäässä.

Sillanpään eli Vellin torpan paikalla nykyään olevan tilan nimi kiinteistörekisterissä on Veltti. Se on syntynyt lukuisten lohkomisten ja yhdistämisten tuloksena alun perin Paavolan ja Knuutilan tilojen maista. Tilan pinta-ala on 2,5 hehtaaria ja se sijaitsee Vellinkulmalla.

1800-luvun lopulla talonpoikaissäestö otti usein talon tai torpan nimen sukunimekseen, ja näin on käynyt minunkin suvussani. Koska Urjalassa on useita Sillanpään torppia, eivät kaikki Sillanpää-nimiset henkilöt ole Urjalassakaan keskenään sukua. Oman sukuni nimenä Sillanpää esiintyy ensi kerran Urjalan rippikirjassa 1890–1899.

Sillanpää on yleinen tilan tai torpan nimi muuallakin kuin Urjalassa. Se on myös sukunimenä varsin yleinen. Sillanpää-nimisiä henkilöitä on Suomessa Väestörekisterikeskuksen 14.8.2007 tilaston mukaan 4691 henkeä. Sillanpää sukunimenä sijoittuu maantieteellisesti lähinnä Kokkola–Kotka-linjan lounaispuolelle. Historiassa varhaisimmat maininnat Sillanpää-nimestä ovat 1329 Vanajasta, Huittisista 1419 ja Somerolta 1506.

Isoisäni Oskarin myöhemmät vaiheet

Isoisäni Oskar siirtyi Honkolan kartanon palvelukseen 1895. Oskar Sillanpää meni naimisiin 1898 Vilhelmiina Hakalan kanssa. He saivat kaksi lasta: isäni Frans Oskarin (s. 1900) ja Väinö Johanneksen (s. 1903). Aluksi patronymy Villenpoika oli sukunimen lisäksi käytössä, mutta jäi vähitellen pois.

Honkolan kartanon omistajana oli 1800-luvun lopussa amiraali Johan Hampus Furu-hjelm. Hän oli ostanut kartanon sukulaisiltaan 1872 palattuaan Venäjän kaukoidästä Suomeen. Hän oli toiminut Alaskan kuvernöörinä vuosina 1858–1864. Alaskassa ollessaan hän asui Aleksanterin saaristossa olevan Baranovin saaren Sitkassa, joka oli silloisen Alaskan pääkaupunki. Venäläiset turkiskauppiat olivat perustaneet Sitkan 1799. Venäjä myi 1867 Alaskan Yhdysvalloille 7,2 miljoonasta dollarista. Tämän sanotaan olevan Yhdysvaltojen kaikkien aikojen edullisin kauppa. Saihan se tällä kaupalla omistukseensa pinta-alaltaan suurimman osavaltionsa.

Johan Hampus Furu-hjelmin vanhin tytär Annie Fredrika Furu-hjelm syntyi Sitkassa 1859. Hänestä tuli kansainvälisestäkin tunnettu naisasialiikkeen edustaja. Hän oli myös kansanedustaja vuosien 1914–1929 välisenä aikana edustaen Ruotsalaista kansanpuoluetta. Hän toimi tarmokkaasti Honkolan kartanossa alustalaisten lasten hyväksi esimerkiksi pannen pystyyn kotikoulun lapsille.

Isoisäni Oskar toimi muun muassa amiraali Furu-hjelmin kuskina. Kun Oskarin vaimo Vilhelmiina kuoli 1904, oli isäni Oskari vain 3,5-vuotias ja hänen veljensä Väinö 1-vuotias. Lapset vietiin tällöin isovanhempien hoitoon Vellin torppaan. Kun isoisäni sitten meni uusiin naimisiin 1906, pääsi perhe muuttamaan yhteen.

Koska isoisälläni Oskarilla ei ollut varoja kouluttaa lapsiaan, tuli kartano avuksi ja kustansi poikien koulunkäynnin. Luultavasti Annie Furuhjelm oli tässä aloitteentekijänä. Vuosina 1922–1924 isäni kävi Viipurissa olleen Myllysaaren puutarhakoulun ja samanaikaisesti hänen veljensä Väinö kävi Tuomarniemen metsäkoulun Ähtärissä valmistuen metsätyönjohtajaksi, metsäteknikoksi. Oskari sai lunastaa Honkolan kartanolta Koti-nimisen lohkotilan, joka isoisän kuoltua 1936 myytiin Urjalan historiatoimikunnan jäsenelle, pienviljelijä Niilo Huhtalalle.

Isäni palasi puutarhakoulun jälkeen Urjalaan ja toimi vuoteen 1927 saakka Honkolan kartanon puutarhurina. Hän oli avioitunut 1925 nykyään Kylmäkoskeen kuuluvan Melolan kylän Kassarin ratsutilan Koivumäen torpan tyttären Elli Esteri Koivumäen kanssa. Heille syntyi Urjalassa tytär Ella 1926. Perhe muutti Hyvinkäälle 1927 isän mentyä Valtionrautateiden palvelukseen puutarhuriksi. Minä synnyin sitten aikanaan Hyvinkäällä.

Epilogi

Veljekset Ville Villenpoika Sillanpää (s. 1841) eli Vellin Ville ja Kalle Villenpoika Linna (s.

1843) asuivat läheisissä torpissa. Velkalan sivutilan rakennuksia ei enää ole. Kaikki rakennukset purettiin aikoinaan maan tasalle karan sairastumisen vuoksi.

Poissa on se aika, jolloin Velkalan vellikello Pauli Kantolan mukaan moikui kuin veljeksiä tavoitellen ”vellinville-linnankalle” ruoka-ajoista ja työpäivän päättymisestä ilmoittaessaan.

Pekka Sillanpää

Lähteet

Kantola, Pauli 2005: Omaan muistiin ja muuhun tietoon perustuvaa aineistoa Urjalan Honkolan Velkalan Lähteenkorvasta. Kirjoitus Urjalan Joulu -lehdessä.
Kuisma, Ismo 2007: Haastattelu toukokuussa 2007. Maanmittauslaitos – Pirkanmaan-Satakunnan maanmittaustoimisto, Tampere.
Salo, Yrjö 2000: Heikkilä-Berggrenin suku. Yrjön sukuhaara. Heikkilä-Berggrenin sukuseura ry.
Stormbom, N.-B. 1992: Väinö Linna. Kirjailijan tie ja teokset. WSOY, Juva.
Urjalan rippikirjat, mikrofilmit TK 658–664.
Varpio, Yrjö 2006: Väinö Linnan elämä. WS Bookwell Oy, Porvoo.

PIDÄ TIETOSI AJAN TASALLA!

Muistathan ilmoittaa jäsenasioista vastaavalle Riitta Kuukalle, jos yhteystietosi (osoite, puhelinnumero, sähköpostiosoite) muuttuvat!

Punakynä
heilumaan!

Tampereen seudun
sukututkimusseura

Sampolan sukututkimuspäivillä ja seuran jäsenilloissa on myytävänä seuran nimellä varustettuja tyylikkäitä, hyvälaatuisia punaisia kuulakyniä.
Kannata seuraa ja osta omasi!

Sukupuita maailmalta

Intiaaniprinsessa Pocahontas

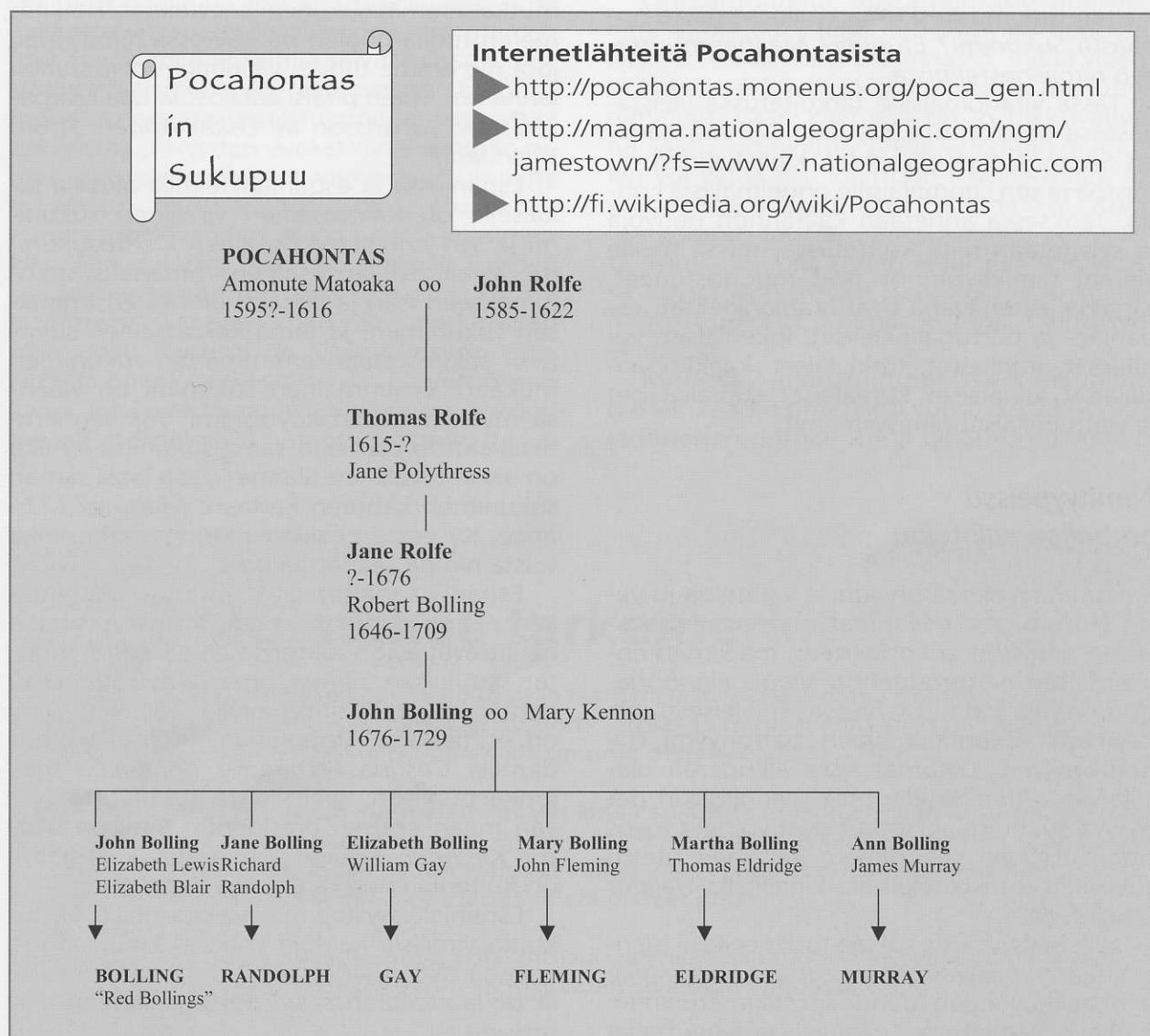
Sarjassamme kiintoisia sukupuita maailmalta esittelemme tällä kertaa Pocahontasin sukutaulun. Nimi Pocahontas tuo ehkä suurimmalle osalle mieleen Disneyn piirroselokuvan. Ainakin nuoriso yhdistää nimen varmasti elokuvaan. "Intiaaniprinsessa" Pocahontas oli kuitenkin todellinen henkilö. Hän on lähes myyttinen hahmo niin Yhdysvaltojen historiassa kuin sukututkimuksessakin.

Englantilaiset perustivat ensimmäisen siirtokuntansa Jamestownin uudelle mantereelle vuonna 1609. Intiaaniprinsessa Pocahontasin kerrotaan pelastaneen isänsä vangitseman John Smithin hengen ja samalla koko siirtokunnan. Pocahontasin oikea nimi oli Amonute Matoaka. Hän

solmi myöhemmin avioliiton John Rolfen kanssa ja kuoli Englannissa vain noin 21-vuotiaana.

Matoaka eli Pocahontas synnytti Rolfelle yhden lapsen, Thomasin. Pojan tyttären jälkeläiset muodostavat laajan sukuverkoston, johon moni yhdysvaltalainen toivoo päätyvänsä sukututkimuksessaan. Legendaarinen intiaaniprinsessa esiäitinä on monen haave. Presidentti Georg W. Bushin kerrotaan joillain nettisivuilla polveutuvan Pocahontasista mutta tieto on virheellinen. Sukupiiriä on selvitelty jopa dna-testein, jotta Pocahontasin "oikeat" jälkeläiset voitaisiin erottaa "vääristä".

Tiina Miettinen

Mikä näistä on ETUNIMI? Mikä on SUKUNIMI?

Suomi kansainvälistyy kaiken aikaa kiihtyvässä tahdissa. Sukututkijat huomaavat sen lisääntyneinä suomalais-ulkomaalaisina avio- ja avoliittoina sekä ulkomailta adoptoitujen lasten määrän kasvuna.

Suomalaiseen yksinkertaiseen nimijärjestelmään totuneen voi olla vaikea ymmärtää muissa maissa vallitsevia huomattavasti monimutkaisempia järjestelmiä. Apua vieraiden nimisysteemien ymmärtämiseksi voi saada Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisemasta opasta *Sukunimi? Etunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmistä*.

Tässä viranomaisille tarkoitettussa yleisjaisessa opaskirjassa käydään läpi muutamien Suomessa yleistyneiden kielialueiden nimitystä ja sen suomalaisille ongelmallisia kohtia. Teoksessa annetaan käytännön neuvoja ja selvitetään niitä kulttuureja, missä meille vieraat nimikäytännöt ovat muodostuneet. Kirjassa esiteltävänä ovat arabiankieliset, espanjan- ja portugalinkieliset, inkeriläiset, venäläiset, iranilaiset, turkkilaiset, kaakkoisafrikkalaiset, kiinalaiset, korealaiset, somalialaiset ja vietnamilaiset nimisysteemit.

Nimityypeissä on paljon vaihtelua

Sukunimityypeissä on suurta vaihtelua jo yksin Euroopassa. Useimmat muistavat islantilaisen nimistön erikoispiirteen maailman ensimmäisen naispresidentin *Vigdís Finnbogadóttir*in ansiosta: Islannissa ei yleisesti ole käytössä sukunimiä, vaan patronyymi (tai matronyymi). Ulkomaalaista alkuperää olevilla on kuitenkin käytössä Islannissakin periytyvä sukunimi, ja jotkut ovat voineet myös ottaa itselleen sukunimen. Tällainen otettu sukunimi on islantilaisella kirjailijalla *Halldór Laxnessilla*.

Länsisuomalaisia sukuja tutkineelle ei islantilainen nimikäytäntö aiheuttane ongelmia; nimi aakkostetaan luonnollisestikin etunimen mukaan. Suurempaa päänvaivaa aiheuttavat

Ulkomaalaisten nimijärjestelmät voivat aiheuttaa tiedostojaan täyttävälle sukututkijalle hämmennyneitä hetkiä. Serkkutyttö meni naimisiin ulkomaalaisen kanssa, mutta miten ihmeessä pitäisi aakkostaa sulhasen ja tämän vanhempien nimet? Mikä pitkistä nimirimpsusta pitäisi sijoittaa ”sukunimi”-lokeroon ja mikä on etunimeä? Entä jos hänellä on vain yksi ainoa nimi?

suomalaisesta käytännöstä poikkeavat, monimutkaisemmat sukunimijärjestelmät. Heti Itämeren tuolla puolen on käytössä nimityyppi, jota me emme tunne: välinimi, ruotsiksi *mel-lannamn*. Miten pitäisi aakkostaa *Ulla Margareta Lind Johansson tai Oskar Anders Ström Liljendahl*?

Espanjassa ja espanjankielisillä alueilla jokaisella on kaksiosainen virallinen sukunimi ja sen rinnalla yksiosainen käyttösukunimi. Tavallisesti lapsi saa ensimmäiseksi sukunimekseen isän ja toiseksi äitinsä ensimmäisen sukunimen, ja tämä kaksiosainen sukunimi aakkostetaan ensimmäisen sukunimen mukaan. Ensimmäinen sukunimi on yleensä myös henkilön käyttönimi. Jos vanhemmilla sattuu olemaan sama sukunimi – mikä on aivan tavallinen tilanne –, saa lapsi saman sukunimen kahteen kertaan: *Martínez Martínez*. Kyseessä ei siis ole kirjoitusvirhe, eikä toista nimeä saa jättää pois.

Espanjalaisnaiset eivät muuta sukunimeään naimisiin mennessään, mutta toisinaan he liittävät aviopuolisonsa aatellisen tai muuten kuuluisan nimen oman käyttönimensä perään *de*-preposition avulla. Tällainen nimi on esimerkiksi Argentiinan nykyisellä presidentillä *Cristina Fernández de Kirchnerillä*, jonka puolison, sveitsiläistä sukujuurta olevan maan entisen presidentin nimi on *Néstor Kirchner*. Rouva presidentin käyttönimi on kuitenkin pelkkä *Cristina Fernández*.

Espanjalaissysteemi – vaikka heillä on lukuisia virallisia keinoja yhdistellä nimiään ja vaihtaa niiden järjestystä – on kuitenkin vielä periaatteiltaan selvä portugalilaiseen verrattuna.

Portugalilainen nimikäytäntö on nimittäin erittäin monimutkainen. Lapselle saa antaa korkeintaan kaksi etu- ja neljä sukunimeä. Sukunimet voivat tulla äidiltä tai isältä tai kummaltakin; yleensä (toisin kuin espanjankielisillä alueilla) ensimmäiseksi sukunimeksi annetaan äidin ja viimeiseksi isän sukunimi. Nimet voivat olla yksittäis- tai yhdysnimiä, ja niiden väliin voi vapaasti sijoittaa liitesanoja, kuten *de*, *da*, *dos* ja *e*. Virallisissa yhteyksissä käytössä on koko sukunimistö, mutta arkisin käytössä on vain yksi sukunimistä – pääsääntöisesti viimeinen mutta toisinaan myös joku välisukunimistä. Naimisiin mentyään puoliset säilyttävät alkuperäiset sukunimensä, mutta voivat liittää niiden perään yhden tai kaksi puolison sukunimeä. Tunnetuimpia suomalaisia portugalilaisnimisiä henkilöitä lie-
nee vuonna 2007 Idols-laulukilpailun loppufinaaliin selviytynyt *Anna Abreu*, jonka isä on portugalilainen ja äiti suomalainen. Abreun koko nimi on *Anna Eira Margarida Mourão de Melo e Abreu*.

Portugalilaisnimien aakkostaminen on hyvin hankalaa jopa itse portugalilaisille – he aakkostavat nimet toisinaan pelkän etunimen mukaan. Nimijärjestelmiä selvittävässä kirjassa annetaan kuitenkin aakkostusohje, jonka mukaan portugalilaiset sukunimet kannattaa aakkostaa selvyiden vuoksi viimeisimmän nimen mukaan (paitsi jos viimeinen sukunimi on *Júnior*), mutta käytössä oleva etu- ja sukunimi erotetaan (jos se on tiedossa) esimerkiksi lihavoinnilla. Näin siis pelkällä kahden sukunimensä yhdistelmällä tunnetun kirjailijan *Almeida Garrettin* koko nimi merkittäisiin näin: *João Baptista da Silva Almeida Garrett*, ja hänet aakkostettaisiin Garrettin mukaan. Toisen etunimensä ja viimeisen sukunimensä yhdistelmällä tunnetun *Alberto de La-*

cerda puolestaan merkitään *Carlos Alberto Portugal Correia de Lacerda* ja aakkostetaan Lacerdan mukaan.

Tilanne ei muutu yksinkertaisemmaksi Euroopan ulkopuolella. Nimi ei ole kaikkialla maailmassa tiukasti samana pysyvä, sillä sitä ei aina käsitetä samalla tavoin muuttumattomaksi osaksi ihmisen olemusta, kuten Suomessa. On kulttuureja, missä nimi vaihtuu ikäkausittain ja missä nimenvaihto on yksinkertaista ja tavallista.

Ei sukunimeä

Nimijärjestelmäkirjasta hyötty se peräkamarin aikamiespoika, joka löytää elämänsä rakauden Kaukoidästä ja joka yrittää ymmärtää morsiamensa kotimaan kulttuuria. Miksi kummassa morsian ei halua kertoa vanhempiensa nimeä? Miksi appivanhempia ei saa puhutella etunimeltä? Miten ihmeessä morsiamen veljellä on nyt uusi nimi, vaikka hän viime kuussa oli vielä toisen niminen?

On kulttuureita, missä henkilön virallinen nimi ei ole edes läheisten ystävien tiedossa. Näin on esimerkiksi Thaimaassa, missä yleensä kukaan ei käytä väestörekisteriin merkittyä nimeään, vaan käytössä on jo pikkuvauvana saatu lempinimi. Tällaisia lempinimiä kukaan voi ottaa itse käyttöön myöhemmin, jos vauvanimenä saatu *Kob* 'Sammakko', *Kung* 'Katkarapu' tai *Uan* 'Paksukainen' ei miellytä. Nimiä voi olla useita erilaisissa yhteyksissä käytettäväksi: yksi nimi koulussa, toinen harrastuspiirissä, kolmas kotona, neljäs työelämässä...

Monissa Aasian kulttuureissa ei sukunimiä ole lainkaan. Esimerkiksi vuosina 1967–1998 Indonesian presidenttinä oli *Suharto*, jolla ei

Muistakaa tarkemerkit

Tarkemerkkejä täytyy noudattaa täsmällisesti vieraita nimiä muistiin kirjaessa. Diakriittiset merkit eli aksentti-, eroke- ja muut merkit eivät missään kielessä ole koristeita vaan niillä on oma merkityksensä.

Eihän kukaan suomalainenkaan kirjaa sukututkimusohjelmaansa suomalaisia tai ruotsalaisia nimiä ilman *ä:n* ja *ö:n* pisteitä. Näillä pisteillä on merkityksensä, kuten muun muassa kaikki *Vähäkangas*- tai *Hämeentähti*-nimiset tietävät. Koettakaapas jättää niistä pisteet pois!

Suomen kielelle outoja diakriittisia merkkejä eli tarkkeita löytyy suuri valikoima esimerkiksi Word-tekstinkäsittelyohjelman kohdasta Lisää | Merkki.

jaavalaiseen tapaan ole muuta kuin yksi nimi. Samalla tavoin Yhdistyneiden Kansakuntien entisellä pääsihteerillä, burmalaisella *U Thantilla* oli vain yksi nimi; *U* ei ole nimi, vaan tarkoittaa 'herraa'. Tällaiset yksittäiset nimet eivät ole sen paremmin etu- kuin sukunimiäkään, ne ovat vain nimiä, eivätkä ne periydy jälkeläisille.

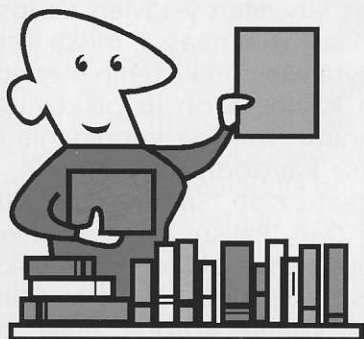
Aasialaiskulttuureissa nimensä voi helposti vaihtaa toiseksi. Nimi heijastaa nimenkantajan identiteettiä, ja kun siinä tapahtuu muutoksia, niin nimenkin voi vaihtaa. Esimerkkinä tällaisesta nimen muuttamisesta on nimijärjestelmäkirjassa Vietnamin itsenäisyyden symboliksi noussut *Hồ Chí Minh*. Hän sai vanhemmiltaan nimekseen *Nguyễn Sinh Cung*, mutta 10-vuotiaana hänen nimekseen muutettiin konfutselaista tapaa noudattaen *Nguyễn Tất Thành* ('Nguyễn taitava'). Ollessaan jo merkittävä itsenäisyysliikkeen aktivisti hän vaihtoi Pariisissa asuessaan nimekseen

Nguyễn Ái Quốc eli 'Nguyễn, joka rakastaa maataan'. Hieman yli 30-vuotiaana hän otti itselleen nimen *Hồ Chí Minh*, mikä jäi lopuksi ikää hänen nimekseen – ja sittemmin myös vietnamilaisen Saigonin kaupungin uudeksi nimeksi.

Sukunimi? Etunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmä -teosta voi lämpimästi suositella jokaiselle, joka joutuu joko työnsä vuoksi tai sukua tutkiessa tekemisiin vieraiden nimenkäytäntöjen kanssa tai joka muuten haluaa ymmärtää vieraita kulttuureja.

Johanna Kurela

► Pirjo Mikkonen (toim.): *Sukunimi? Etunimi? Maahanmuuttajien nimijärjestelmä*. Kielenkäytön oppaita 3. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 114. Helsinki: 2002. ISBN 951-9475-96-6.

UUTUUKSIA seuran kirjastossa

Badermann, Elmar
Johann Badermann. Aus Milkau in Niederschlesien...
Tampere 2006

Badermann, Elmar
Zweimal Paffen. Die Nachfahren von Nicolaus und Carl Paffen.
Tampere 2007

Kallioniemi, Olavi
Elisenvaarassa ja evakossa. Muistelmat.
Pilot-kustannus Oy 2007

Koljonselän Tuulissa: Kuljun suku kolmen valtakunnan aikana.
Ylöjärven Kuljun Perinneyhdistys 2005

Luukkanen, Toivo & Näriäinen, Ensio
Kotikylämme Konnitsa 2.
2006

Mertanen, Virve
Tietokirjoittajan käsikirja.
Vastapaino Tampere 2007

Raitio, Raine
Edestä aatteen: sata vuotta sosialidemokratiaa Pälkäneellä.
Pälkäneen Sos.Dem. yhdistys 2006

Raitio, Raine
Tesoma: lähiöelämää Länsi-Tampereella. Tesoman kaupunginosakirja.
Tampereen kaupunki 2004

Raitio, Raine
Totta ja tarinaa Kangasalan kolmesta Kaarinasta.
Kangasala-seura 2004

Sarsa, Aini
Äidit ja tyttäret.
Suomen Sukututkimusseura 1992.

Vanhat Pessit 1500-luvulta 1700-luvulle
Sukuseura Pessit, 2005

Wiik, Kalevi
Mistä suomalaiset ovat tulleet?
Pilot-kustannus Oy 2007

*Sydämellinen kiitos
kaikille lahjoittajille!*

Kirkkoherrasta lampuoteihin

Maria Castrenian lapset

*Uudessa Sukukirjassa julkaistu tutkimus Castrén-suvusta on laadittu patriar-
kaalisen polveutumisen periaatteiden
mukaisesti, jolloin tyttäristä on mainittu
ainoastaan syntymä- ja kuolinaika sekä
avioituminen ja puolison tiedot. Tyttärien
kautta tapahtunutta polveutumista ei
näin ole huomioitu lainkaan. Tätä vali-
tettavaa sukututkimuksellista ”aukkoa”
on sittemmin täydennetty Virpi Nissilän
ja Johanna Kurelan toimesta Orpanassa
1/2001, jossa julkaistiin artikkeli
Anna Stina Castreniuksen lapsista.
Koska Anna Stinan nuoremman sisaren,
Marian, elämänvaiheissa on huomattavia
samankaltaisia piirteitä, lienee sopivaa
julkaista myös hänen perhetaulunsa.*

Pälkäneläisen kappalaisen Olaus Castreniuksen (1666–1736) neljästä tyttärestä vain Elisabet (s. n. 1699) avioitui säätynsä mukaisesti – ja jopa kaksi kertaa, ensin Pälkäneelle kirkkoherran apulaiseksi tulleen Johan Fabrinuksen ja sitten Pälkäneen pitäjänapulaisen Gustaf Lindvallin kanssa. Anna Stinan puolisoiksi tuli renki Matti Heikinpoika (heistä tuli sittemmin Appelgren-suvun kantavanhemmat) ja Margaretan puolisoiksi puolalais-venäläinen pakolainen, Sergei Leontewitz (Costiander-suvun kantavanhemmat). Tyttäristä nuorin ei puolisoltaan poikkea sisaristaan, mutta hänen sukuhaarastaan ei kuitenkaan tullut mitään sivistyssukua, ei ainakaan lähimpien polvien kohdalla, kuten kaikkien hänen sisartensa ja veljiensä tapauksessa tuli.

Mariasta rengin vaimo

Maria Castrenia syntyi Pälkäneen kappalaisen Olaus Castreniuksen ja tämän vaimon Christina Lignipaeen (1662–1715) nuorimpana lapsena joko 1701 tai 1702. Hänen lapsuutensa oletettavasti sujui kuten muillakin sisaruksilla. Jossakin määrin perheen mainetta tahrasi vanhimman tyttären Anna Stinan raskaus ja sitä seurannut hätäinen avioliit-

to vuonna 1711. Nämä pienemmät murheet väistyivät kuitenkin suuren Pohjan sodan loppuvaiheiden koskettaessa raskaasti myös Pälkänettä.

Maria vihittiin avioliittoon helmikuun 27. vuonna 1723. Hänet on koruttomasti merkitty olleen Maria Castrenia, ilman mitään titteleitä, mutta sentään sukunimellä varustettuna. Liekö isä-Castreniuksella ollut jo kokemusta aiheesta sen verran, ettei hänen ole tarvinnut tehdä vastaavia peittely-yrityksiä kuten Anna Stinan tapauksessa oli. Hänhän oli 12 vuotta aikaisemmin Anna Stinan vihkitietojen yhteyteen kirjoittanut seitsenrivisen selostuksen tapauksesta mutta oli sittemmin sutannut tekstinsä ja kirjannut sen alapuolelle vihkitiedon niin, että tytär oli merkitty piiksi, ilman sukunimeä.

Sulhanen oli (kuten Marian sisarenkin tapauksessa) Epaalan Vaijalasta, nimeltään Juho Tuomaanpoika. Ja kuten Anna Stinan tapauksessa pariskunnalle syntyi ensimmäinen lapsi vähän turhankin ripeästi vihkimisen jälkeen, sillä Liisa-tytär näki päivänvalon ensimmäistä kertaa kesäkuussa 1723.

Oliko tässä avioliitossa kyse hätäisestä naittamisesta, kun kävi ilmeiseksi, että Maria oli raskaana? Ja samoin voi nostaa esille kysymyksen, kuka oli Marian ensimmäisen lapsen isä. On aivan mahdollista, että se oli Juho Tuomaanpoika ja jokseenkin yhtä mahdollista, että se oli joku muu.

Hieman sulhasesta

Juho Tuomaanpoika oli vihittyjen luettelon mukaan Epaalan Vaijalasta, ja Suomen asutuksen yleisluettelon mukaan siellä oli-kin renkinä eräs Juho, joka lienee juuri tämä Juho Tuomaanpoika. Mitään sukulaisuutta ei ole voitu osoittaa hänen ja Epaalan Vaijalan isäntäväen välille. Muutenkaan hänen taustastaan ei ole löytynyt mitään tietoja. Juhosta tuli vihkimisen jälkeen kuitenkin appensa lampuoti Onkkaalan Seppälään.

Juhon ja Marian lapsista ensimmäinen, Liisa, syntyi Epaalan Vaijalassa 1723, mutta sen jälkeen kaikki lapset syntyivät Seppälässä, joko Ruokolassa tai Onkkaalassa. Päinvastoin kuin Annan Stinan lasten kohdalla, oli Marian ja Juhon lähes kaikkien lasten kummeis-

sa myös säätyläisiä: Liisalla Pälkäneen pitäjänapulainen Jakob Lindin vaimo Maria Monetana (eli Mynt), 1727 Annalla aatelisneito Köhler ja nuorempi Castrén (Castrenius minor), 1729 Olavilla Christina Hagert (joka oli Olavi-vauvan äidinisän toinen vaimo), 1731 toisella Olavilla itse äidinisä Olaus Castrenius puolisoineen sekä Margaretha ja Mathias Castrén. Vuonna 1732 syntyneen Johan-

neksen kummeissa oli pitäjänapulainen Johan Fabrin ja hänen lankonsa Sergius (Leontewitz) sekä Margareta Castrenia, 1734 syntyneen Matthiaksen kummina toimi kappalainen Andreas Mennander, 1737 Simonilla studiosus Simon Appelpgren ja Christina Hagert. Kustaan kummeissa taas löytyi Matias Castrenius ja Sergei Leontewitz. Poikkeuksen joukosta teki vain lapsista viimeinen, Ma-

Maria Castrenian ja Juho Tuomaanpoika Seppälän lapset

Liisa Juhontytär Seppälä,

Ruokolan Eerolan lampuotitilan emäntä
s. 1723 Pälkäne, Epaala, Vaijala, kastettu
29.6.1723 Pälkäne,
k. 1785 Pälkäne, Ruokola, Eerola.
Puoliso 31.3.1746 Pälkäne Juho Matinpoika
(Eerola). Kastettu 4.9.1719 Pälkäne,
k. 21.5.1796 Pälkäne, Ruokola, Eerola,
haudattu 29.5.1796 Pälkäne.
Juho oli Pälkäneen Ruokolan kartanon Eerolan
lampuoti.

Anna Juhontytär Seppälä,

Ruokolan Hillikan lampuotitilan emäntä
s. 1727 Pälkäne, Ruokola, Seppälä,
kastettu 8.8.1727 Pälkäne,
k. 7.10.1794 Pälkäne, Ruokola, Hillikka,
haudattu 12.10.1794.
Puoliso 13.3.1748 Pälkäne Mikko Tuomaan-
poika (Pakarainen), kastettu 16.9.1716 Pälkäne,
k. 1796 Pälkäne, Ruokola, Hillikka.
Mikko oli Pälkäneen Sappeen Pakaraisen
puustellin lampuoti isänsä jälkeen, muutti
n. 1746 Pälkäneen Ruokolan Hillikkaan
lampuodiksi. Ei löydy kuolleitten luettelosta.

Olavi Juhonpoika Seppälä

s. 1729 Pälkäne, Ruokola, Seppälä, kastettu
28.1.1729 Pälkäne.
Kuoli luultavasti ennen vuotta 1731, jolloin
perheen toinen poika kastettiin samalla nimellä.
Ei löydy kuitenkaan haudatuista.

Olavi Juhonpoika Seppälä

s. 1731 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
kastettu 18.7.1731 Pälkäne,
k. heinäkuu 1731 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
haudattu 23.7.1731 Pälkäne.

Juho Juhonpoika Seppälä,

Onkkaalan Seppälän isäntä
s. 1732 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
kastettu 21.7.1732 Pälkäne,
k. 1795 (rk) Pälkäne, Onkkaala, Seppälä.
Puoliso 11.5.1752 Pälkäne Beata Kustaan-
tytär, s. 31.3.1730 Pälkäne, Ruokola, Timo,

k. 15.8.1800 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
haudattu 17.8.1800 Pälkäne.

Beata oli vihittäessä lampuodin tytär Pälkäneen
Ruokolan Anttilasta, Onkkaalan Anttilan emäntä.

Matti Juhonpoika Seppälä

s. 1734 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
kastettu 30.5.1734 Pälkäne,
k. 26.10.1737 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
haudattu 28.10.1737 Pälkäne.

Simo Juhonpoika Seppälä,

Onkkaalan Seppälän isäntä
s. 2.10.1737 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
kastettu 3.10.1737 Pälkäne,
k. 14.8.1816 Pälkäne, Onkkaala, Seppälä,
haudattu 18.8.1816 Pälkäne.
Puoliso 1) 25.3.1761 Pälkäne Valpuri Tuomaan-
tytär Tiirilä, s. 31.12.1737 Pälkäne, Onkkaala,
Tiirilä, kastettu 1.1.1738 Pälkäne, k. 21.4.1792
Pälkäne, Onkkaala, Seppälä, haudattu
29.4.1792 Pälkäne.
Valpuri oli talollisen tytär Pälkäneen Onkkaalan
Tiirilästä, Onkkaalan ½ Anttilan emäntä.
Puoliso 2) 8.10.1793 Pälkäne Greta Juhon-
tytär, s. 1746 (rk), k. 16.7.1810 Pälkäne,
Onkkaala, Seppälä, haudattu 18.7.1810
Pälkäne. Syntyperä tuntematon.

Kustaa Juhonpoika Seppälä,

s. 4.2.1740 Pälkäne, Ruokola, Seppälä,
kastettu 5.2.1740 Pälkäne,
k. 17.5.1740 Pälkäne, Ruokola, Seppälä,
haudattu 24.5.1740 Pälkäne.

Maria Juhontytär Seppälä,

lopulta Äimälän Klemolan emäntä
s. 21.3.1742 Pälkäne, Ruokola, Seppälä,
kastettu 23.3.1742 Pälkäne,
k. 27.3.1789 Pälkäne, Äimälä, Klemola,
haudattu 29.3.1789 Pälkäne.
Puoliso 26.5.1760 Pälkäne Erkki Erkinpoika
Klemola, kastettu 20.4.1739 Tyrvääntö,
k. 22.2.1807 Pälkäne, Äimälä, Klemola,
haudattu 1.3.1807 Pälkäne, ammatti talollinen.
Erkki oli Pälkäneen Äimälän Klemolan isäntä.

ria, jonka kummeissa vuonna 1742 ei ollut säätyläisiä.

On aivan mahdollista, että Marian ja Simonin syntymän aikoihin oli Marialle ja Juholle tullut jotain riitaa Olaus Castreniuksen lesken Christina Hagertin (k. 1755) kanssa, koska Juho perheineen muutti 1739 Ruokolan Seppälään lampuodiksi, jossa hän pysytelikin vuoteen 1750 asti, jolloin muutti takaisin Onkkaalan Seppälään, joka siitä eteenpäin oli tämän sukuhaaran omistuksessa. Maria ja Juho kuolivatkin vain muutama vuosi sen jälkeen, kun he olivat muuttaneet takaisin Onkkaalan Seppälään.

Perheen lasten myöhempiä vaiheita

Perheen lapsista Liisa avioitui Ruokolan Eerolan lampuodin pojan, leskimies Juho Martinpojan kanssa ja Anna Sappeen Pakaraisen puustellin lampuodin pojan, Mikko Tuomaanpojan kanssa. Pariskunta toimi sitten vuodesta 1746 Ruokolan Hillikan lampuoteina.

Isoisänsä kaimat, molemmat Olavit, menehtyivät hyvin pienenä, kuten Matti ja Kustaakin. Pojista Simo on rippikirjassa merkitty lähteneeksi Paltamoon eli Kajaaniin 1758 (*till Paldamo ell. Cajana 1758*), joka puolestaan kertoo eri Castrén-sukuhaarojen välisestä yhteyksistä vielä niinkin myöhään. Hän ei siellä kuitenkaan kauan viipynyt, vaan palasi Pälkäneelle jo viimeistään 1761, jolloin hänet vihittiin Pälkäneellä. Simo isännöi sitten

toista puoliskoa Onkkaalan Seppälästä. Hän jakoi koko tilan noin vuonna 1762 isoveljensä Juhon kanssa, joka oli Seppälää isännöinyt vuodesta 1754.

Juhon ja Marian nuorimmainen, äitinsä kaima Maria, avioitui 1760 Tyrvännön Tykölästä kotoisin olevan lampuodin pojan Erkki Erkinpojan kanssa. Pariskunta osti kuitenkin Pälkäneen Äimälän Klemolan, jota sitten isännöivät ja emännöivät, suurista taloudellisista vaikeuksista huolimatta, mutta se onkin aivan toinen tarina.

Castreniuksen sisarusten Anna Stinan ja Marian tarinoissa on yllättävän paljon yhtäläisyyksiä, joskin myös hieman erojakin. Muiden Castrénien suhtautuminen Mariaan oli paljon suopeampi kuin vastaavasti Anna Stinaan, ainakin päätellen siitä määrästä, jossa he esiintyivät Marian lasten kummeissa. Ehkä aika oli tehnyt tehtävänsä, ja häneen suhtauduttiin hieman säädystään poikenneena hieman lempeämmin.

Markku Haapanen

Lähteet

Nissilä, Viljo et al., Pälkäneen historia. 1972 Vammala. Sivut 318, 539–540, 544, 651.

Nissilä, Virpi – Kurela, Johanna, Kirkkoherrasta torppareihin. Anna Stina Castreniuksen lapset. Orpana 1/2001.

Wanne, Olavi, Uusi Sukukirja II. Sivut 1–5.

Ylioppilasmatrikkeli 1640–1852 osoitteessa

<http://matrikkeli.helsinki.fi/ylioppilasmatrikkeli/>.

Mikrofilmit: Suomen asutuksen yleisluettelo, Pälkäneen ja Tyrvännön seurakuntien rippikirjat ja historiakirjat.

Kirjoita Orpanaan!

Orpanaan otetaan jatkuvasti kiitollisena vastaan historia- ja sukututkimusaiheisia artikkeleita – aivan erityisesti tuomiokirjamateriaaliin perustuvia tarinoita – sekä sukuseurojen, sukukirjojen tai tietoteosten esittelyjä sekä muistelmia.

Orpana ilmestyy seuraavan kerran syyskuun alussa 2008, ja siihen tarkoitetun aineiston on oltava perillä 15. heinäkuuta 2008.

Artikkelit lähetetään lehden toimittajalle Johanna Kurelalle, sähköpostiosoitteeseen johanna.kurela@tamsuku.fi.

Kaarle Suuri

– SUURI ESI-ISÄ

Kaarle Suuri oli frankkien kuningas, joka hallitsi vuoden 800 vaiheilla suurta osaa kristitystä Länsi-Euroopasta Elbeltä Pyreneiden taakse Espanjaan ja Keski-Italiasta Pohjanmerelle. Kaarle Suuri oli kristitty monarkki, joka piti velvollisuutenaan luoda alamaisilleen elinympäristön, joka olisi edullinen heidän tiellään ikuiseen pelastukseen. Paavi Leo III kruunasi yllättäen Pietarinkirkossa joulupäivänä 800 Kaarle Suuren Rooman keisariksi.

Kaarle Suuri (ranskaksi Charlemagne, latinaksi Carolus Magnus) oli karolingikuningas Pipin Pienen poika, joka syntyi 742 ja kuoli Aachenissa 28.1.814. Hänen lisänimekseen tuli "Suuri", koska hän oli paitsi hallitsijana mahtava myös fyysisesti suurikokoinen: hän oli 192 senttiä pitkä, terve ja voimakas – hänen kerrotaan kyyneleensä käsin oikaisemaan hevosenkengän. Vuonna 1165 hänet julistettiin pyhimykseksi. Kaarle Suuren jäännöksiä säilytetään Aachenin tuomiokirkossa.

Kaarle Suuri oli neljä tai viisi kertaa naimisissa, ja hänellä oli useita nimeltä tunnettuja jalkavaimoja. Hänellä oli ainakin 14 ja toisten tietojen mukaan jopa 20 lasta avioliitoistaan ja muista suhteistaan. Kaarle Suuri oli hyvin ihastunut lapsiinsa ja halusi pitää heidät lähellä. Hän ei tämän vuoksi sallinut tyttärensä mennä naimisiin ja antoi näiden mielummin harrastaa vapaita rakkaussuhteita. Lukuisten lastensa ja lastenlastensa ansiosta Kaarle Suuren perimä on levinnyt laajalti Eu-

Kaarle Suuri kruunattiin keisariksi Roomassa vuoden 800 jouluna. Tässä keskiajalta peräisin olevassa kuvassa Kaarle Suuri esitetään askeettisen laihana, mitä hän tuskin oli. Kaarle Suuren kerrotaan vaatineen paljon ravintoa ja valittaneen, etteivät kirkolliset paastot tee hänelle hyvää.

rooppaan ja Yhdysvaltoihin, ja moni sukututkija katsookin kuuluvansa Kaarle Suuren jälkeläisiin.

Johanna Kurela

Lähteet

Spectrum tietokeskus. 16-osainen tietosanakirja. Werner Söderström Oy, Porvoo – Helsinki – Juva.
Carl Grimberg 1981: Kansojen historia. Osa 7: kansainvaellukset. Kolmas uudistettu laitos. Werner Söderström Oy, Porvoo – Helsinki – Juva.
Wikipedia, vapaa tietosanakirja osoitteessa fi.wikipedia.org. Hakutermiä Kaarle Suuri.

TULOSSA

RETKI KESKI-EUROOPPAAN KAARLE SUUREN JALANJÄLJILLE

Alustavan tiedon mukaan tamperelainen matkatoimisto Lomalinja järjestää syyskuun 2008 toisella viikolla noin viisi päivää kestävä retken Keski-Eurooppaan. Opastetun retken aikana kierretään omalla bussilla Kaarle Suuren elämään liittyviä paikkoja ja nähtävyyksiä hänen hallinto-kaupungissaan Aachenissa sekä Brysselissä, Liègeissä ja Luxemburgissa. Matkan aikana käydään muun muassa Belgiassa

Bouillonin herttuan linnassa, josta aloitettiin ensimmäinen ristiretki.

Retkelle ovat kaikki kiinnostuneet tervetulleita. Sen hinnaksi arvioidaan tuhat euroa.

Lisätietoja kevään aikana jäsenilloissa ja internetsivuilla osoitteessa www.tamsuku.fi sekä www.lomalinja.fi.

Kuva Hilka Mäkijärven kokoelma.

Heinää kuormataan parihevosten vetämään heinärekeen Kunnin tilalla 1930-luvulla.

Ystäväni suomenhevonen

Vuosi 2007 oli kotimaisen hevosrotumme, suomenhevosen juhluvuosi. Hevosen ja ihmisen yhteinen taival on pitkä, mutta viimeksi kuluneen sadan vuoden aikana suomenhevosta on jalostettu puhtaana hevosrotuna. Vuonna 2007 suomenhevonen julistettiin kansallishevoseksi.

Kansallishevoseksi julistamisen perusteet löytyvät ihmisen ja suomenhevosen yhteisestä historiasta, ja hevosen pitkään jatkuneesta tärkeästä asemasta suomalaisessa yhteiskunnassa. Suomenhevosen historia liittyykin kiinteästi Suomen historiaan. Suomenhevonen oli ensin rakentamassa pientilavaltaista agraarista Suomea, sotavuosina rintamalla ja lopulta urbanisoituneessa Suomessa tuomassa ihmisille vapaa-ajan harrastusmahdollisuuksia.

Hevosen yhteiskunnallisen merkityksen ohella hevonen on ollut tärkeä tekijä yksittäisten henkilöiden elämässä. Nykyään historiassa ollaan yhä useammin kiinnostuneita tavallisen ihmisen arkikokemuksista. Kerron seuraavassa oman mummuni, sahalahtelaisen Hilka Mäkijärven (s. 1921) kokemuksia arjesta, jota on värittänyt kiintymys hevoseen.

Arjen askareita

Maatalousyhteiskunnassa hevonen kuului erottamattomana osana ihmisten elämään niin kaupungissa kuin maaseudulla. Mummuni Hilka Mäkijärven tavallinen kesäaamu alkoi hevosten haulalla laitumelta.

"Mieleeni ovat painuneet lähtemättömästi kesäaamuiset hevosenhakumatkat Niemen maastoista. Otin ensin yhden hevosista kiinni ja sidoin aidanseipäaseen. Seuraavaksi otin kaksi, joskus kolmekin muuta kiinni suitsiin. Ohjanperät kädessä kiipesin selkään muiden seurattessa vierellä, niin hyviä hevosia ne olivat. Kotiin tulimme usein aika vauhdilla, sillä nautin hevoseni nopeasta laukasta. Laukkaa kiihdytti entisestään vierelläni laukkaavat hevoset. Ei hevosilla muuten ehdittykään ratsastella, ehkä siksi laidunmatkat olivat minulle niin mieluisia."

"Saatuani hevoset sisälle talliin valjastin niistä yhden. Sitten lähdin sen kanssa Niemeen lehmien kesälaitumelle lypsylle niin, että tonkat vain kolisivat vauhdissa. Vuodenajasta riippuen päivät kuluivat hevosten kanssa erilaisissa töissä, pelloilla tai metsissä. Hevosella olikin suuri osa entisajan arkipäivässä. Niin hevosten kuin ihmisten työt alkoivat siinä seitsemän aikoihin, ja viiden kuuden maissa lopeteltiin työt."

Pimenevinä iltoina pirteissä askaroitiin puhdetöiden parissa. Mummuni lapsuusmuistoihin iltojen puhdetöistä kuuluivat myös hevosiin liittyvät esineet.

"Isä-Kustaa teki hevosille kotona jopa rekiä. Muistan monia iltoja, jolloin äidin lonksuttaessa kangaspuita seurasin, kuinka lastut putoilivat pirtin lattialle isän vuoleskellessa rekeä tai työkaluja. Pirtin lattia olikin usein kauttaaltaan lastujen peitossa isän veistellesä ja äidin kutoessa kankaita."

Taival taittui

Hevosen vanhin tehtävä on ollut kuljetustehtävä. Hevosen kyydissä ihmiset matkustivat paikasta toiseen ja kuljettivat tavaroita pitkiäkin matkoja. Kirkko- ja kylämatkat tehtiin vielä pitkään mummuni lapsuus- ja nuoruusvuosina hevosella.

"Aikana, jolloin autoja ei vielä ollut, oli hevonen tärkeä kulkuväline. Toinen vaihtoehto olisi ollut kulkea jalan. Minulle on jäänyt elävästi mieleen, kuinka hevosella matkattiin kylään Kuhmalahdelle ollessani pieni tyttö. Isän täti oli siellä emäntänä, ja kyläreissu kesti useamman päivän. Matkalla Kuhmalahdelle kulkuset vain kilisivät pakkassäässä, ja reen vantikset pitivät soittoaan. Vällyjen alla oli kuitenkin lämmin matkata isän istuessa kuskipukilla ohjastamassa hevosta. Perille saavuttuamme hevonen pääsi pakkassäästä lämpimään talliin yöksi."

Talvella metsässä

Maaseudun talvista arkea hallitsivat metsätyöt, joissa hevonen oli korvaamaton apu. Hilikka Mäkijärvi oli usein isänsä Kustaa Kunin kanssa ajamassa hevosella puukuormia metsästä kotiin.

"Lähdimme aamulla aikaisin Laipan erämaihin ja iltasella palasimme kotiin. Toisinaan halot oli hakattu jo metsässä, ja me vain nostimme ne mukaan. Toisinaan kasasimme kuorman suoraan pystymetsästä. Hevoset pysyivät aina hyvin paikallaan ja odotti-

vat, kun teimme kuormaa. Niillä oli niin paljon työtä, etteivät ne viitsineet turhaan sän-täillä. Kerran minulle sattui kommellus, mutta onneksi siitäkin selvittiin. Metsätöissä hevosilla oli perässään pitkät reslat. Käänsin hevosiani hieman liian jyrkästi, ja siinä hötäkäs-sä toinen aisoista katkesi. Isä teki sopivankokoisesta puusta uuden, joten pääsimme siitäkin metsäreissulta kotiin kumpikin omilla hevosillamme puukuormat perässämme."

Kesällä pellolla

Ennen traktorien ja muiden maataloustyöko-neiden voittokulkua hevonen oli tuttu näky maaseudun pelloilla aina kevään toukokuusta elonkorjuu-aikaan. Hilikka Mäkijärven kuvaukseen entisajan heinätoista kuului tärkeänä osana hevonen.

"Ajoin usein hevosta heinäharavan kyydis-sä keikkuen. Niitetty heinä kerättiin heinäharavalla kasoille, joita kutsuttiin karhoiksi. Hevosvetoisessa heinäharavassa oli sellai-nen tappi, jota painamalla harava jätti heinät kasalle. Karhoista nostimme heinät seipäille. Jokainen arvokas heinänkorsi nostettiin niin tarkasti seipäille, että heinäharavan ulottu-mattomiin jääneet korret haravoimme lopuk-si käsin. Heinänteko oli nuukaa meininkiä; jo-kainen korsi otettiin talteen. Seipäät iskettiin maahan yhden hevosen seuratessa vierellä jatkuvasti rattaat täynnä seipäitä. Heinänkorjuussa siirsimme seipäällä kuivuneet heinät latoon reellä tai rattailla. Koska reki oli matala, siihen oli helppo kuormata heinää. Reen veti ladolle kaksi hevosta, ja ovella nostettiin

Kuva Esi Mäkijärvi

Hilikka Mäkijärvi,
Hilja Toivio ja
suomenhevonen Uraputki
Sahalahdella kesällä 2001.

heinäkuormasta yksi laita pois. Toiset pistivät heinää latoon, toiset levittivät kuivia heiniä. Muistanpa vain, että kuumaa saattoi olla.”

Sotien koettelemus

Suomen armeijan liikkuvuus oli erityisesti talvisodassa hevosen varassa. Talvi- ja jatkosodan aikana monilta maaseudun tiloilta lähti hevosia rintamalle, niin myös Kunnin tilalta Sahalahdelta.

”Meiltä lähti rintamalle iso, kaunis vaalea hevonen. Se ei palannut enää koskaan kotiin. Ison vaalean hevosen tilalle tuli talliimme vieras hevonen, joka oli pelkkää luuta ja nahkaa. Hevonen oli niin nälkäinen, että se söi laskiämpärit ja kaikki. Sille kelpasi todellakin aivan kaikki. Pelkästä luukasasta kasvoikin komea ja hyvä hevonen. Siitä tuli pyöreä kuin papu! Tällä kovia kokeneella hevosella oli hieno luonne. Yksi muisto oli kuitenkin jäänyt sodasta sen mieleen lähtemättömästi, nimittäin lentokoneet. Lentokone kun kaarsi taivaalle, hevosraukka oli aivan suunniltaan pelosta.”

Rakas liinaharja

Olen perinyt oman hevosinnostukseni epäilemättä mummultani Hilikka Mäkijärveltä. Hevosen merkitys on itselleni kuitenkin erilainen kuin hänelle. Hevosen kanssa yhteinen työnteke on muuttunut hevosiharrastukseksi. Hevosen ja ihmisen pohjimmainen side on pysynyt kuitenkin muuttumattomana. Ystävyyttä ei katoa. Ymmärränkin hyvin mummuni ajatuksen, kuinka *”Hevosen ystävällinen hörinä oli paras kiitos hoitajalleen.”*

Hilja Toivio

Lähteet

Hilikka Mäkijärven (s. 1921 Sahalahti) haastattelu 16.6.2006. Haastattelijana Hilja Toivio.

Toivio, Hilja, Mummuni, Hilikka Kaarina. Julkaisematon käsikirjoitus. 2001.

Toivio, Hilja, Heinänteosta rekiretkiin. Erään hevosytön ajatuksia elämästä ja hevosista. Julkaisematon käsikirjoitus. 2006.

Tapahtumapaikkana kotipitäjäsi

Haluaisitko lukea kirjan, jonka tapahtumat sijoittuvat sinulle tärkeälle paikkakunnalle? Tule etsimään sitä internetistä Helsingin Sanomien kulttuurisivuilta!

”Kunnalliskirjastoksi” nimitetystä kartastosta voi etsiä kirjoja, joiden tapahtumapaikkana on jokin kaupunki tai kunta. Lukijat voivat jatkuvasti täydentää listaa. Liiku pitkin Suomen karttaa ja tarkista, löytyykö luettelosta vanhoja tuttuja tai uusia kiinnostavia kirjoja!

Tamperetta listalla edustaa loistava klassikko: Lauri Viidan *Moreeni*. Vesilahdelle on sijoittunut Wexi Korhosen dekkari *Perintönä murha*, Pälkäneelle Aulis Aarnion *Kostian pappi*, Loimaalle Tuula-Liina Variksen *Maan päällä paikka yksi on*, Perniöön Asko Sahlbergin *Eksyneet*, Keravalle Ilpo Tiihosen *Sarkunmäen palo*, Kouvolaan Risto Karlssonin *Kekkonen tulee*, Kekkonen tulee, Sulkavalle Jorma Moilasen *Rumpalin kotiinpaluu*, Kristiinankaupunkiin Fredrik Långin Johtaja *Raskin muotokuva*, Nurmekseen Matti Pulkkinen *Ja pesäpuu itki*, Hailuotoon Matti Hällin *Isä Jumalan ilveilijä*, Enontekiölle Yrjö Kokon *Neljän tuulen tie...*

Kirjoja paikkakunnittain

► <http://www2.hs.fi/extrat/kulttuuri/kirjat/kaupunkikirjasto/kansallis.html>

Sisällysluettelo

Puheenjohtajan palsta	3
Helsingissä seuraa edustamassa	4
Sukututkimuspäivä Sampolassa 12. tammikuuta 2008.....	6
Tulossa kesällä retki Pispalaan.....	7
Rippikirjoja internetissä	8
Tampereelta porvariksi Keski-Suomeen.....	9
Virtain Ilomäen ensimmäisen emännän syntyperä	12
Eripuraista perhe-elämään Kokemäellä	21
Joutsiniemen Auli oli ensimmäisiä Auleja Suomessa	23
Linnan ja Sillanpään sukunimien muodostuminen Urjalassa	26
Sukupuita maailmalta, Intiaaniprinsessa Pocahontas.....	31
Mikä näistä on etunimi? Mikä on sukunimi?	32
Kirkkoherrasta lampuoteihin, Maria Castrenian lapset.....	35
Kaarle Suuri – suuri esi-isä	38
Ystäväni suomenhevonen.....	39